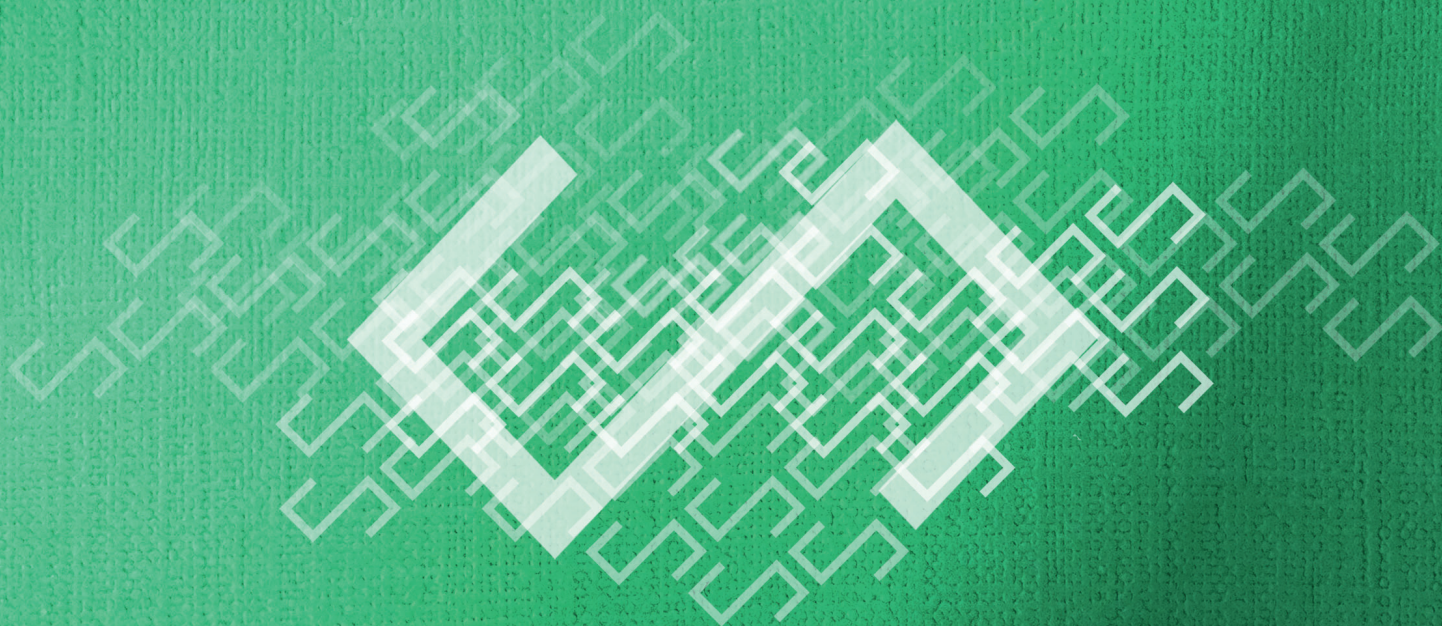

LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU
FINANŠU PRATĪBAS
STRATĒGIJA
2014–2020

I. IEVADS

1. Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības stratēģija (turpmāk – Stratēģija) ir dokuments, kas nosaka finanšu un ekonomiskās izglītības aktivitāšu nodrošinātājiem un attīstītājiem Latvijā vienotu stratēģisku pieeju iedzīvotāju finanšu pratības līmeņa pakāpeniskai paaugstināšanai, definējot sasniedzamos mērķus, galvenos darbības virzienus un uzdevumus, kā arī nepieciešamos resursus un iesaistītās institūcijas šo aktivitāšu īstenošanai.
2. Stratēģija paredz sasniegt definētos stratēģiskos mērķus, partneriem īstenojot aktivitātes valsts izglītības satura pilnveidē, mūžizglītības mācību satura un zināšanu pārbaudes rīku izstrādē un popularizēšanā, kā arī sadarbības projektos starp iesaistītajām valsts un pašvaldību iestādēm, dažādu izglītības pakāpju mācību iestādēm, nevalstiskajām organizācijām, finanšu sektora profesionālajām asociācijām un finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem, t.sk. ietverot arī starptautisko partneru aktivitātes un sniegto atbalstu.
3. Stratēģiju partnerībā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisiju (turpmāk – FKTK) ir izstrādājusi – Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk – IZM), Valsts izglītības un satura centrs (turpmāk – VISC), Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (turpmāk – PTAC), Banku augstskola, kā arī finanšu pakalpojumu sniedzēju profesionālās asociācijas – Latvijas Komercbanku asociācija un Latvijas Apdrošinātāju asociācija.
4. Stratēģija atbilstoši vidēja termiņa stratēģiskajiem plānošanas dokumentiem ir izstrādāta laika periodam no 2014. līdz 2020. gadam.

II. SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

5. Kopš 2007. gada, kad globālais finanšu sektors sāka uzrādīt pirmās finanšu krīzes pazīmes, ir izdarīti būtiski secinājumi starptautiskajā un Latvijas finanšu vidē, ka finanšu un ekonomikas pamatjautājumu adekvāta izpratne pakalpojumu saņēmēju līmenī ir būtiska finanšu sistēmai, jo ikvienā valstī stabilas savus riskus pārvaldošas mājsaimniecības ir pamats finanšu sektora stabilitātei, kā arī prognozējamai sabiedrības attīstībai ilgtermiņā.
6. Vienkāršākie finanšu pakalpojumi (kontu apkalpošana, maksājumi, internetbanku lietošana, kredīti, apdrošināšanas pakalpojumi un arī ieguldījumi) pēdējos gadu desmitos Latvijā ir kļuvuši par masveida pakalpojumiem – tie ir pieejami ikvienam iedzīvotājam. Tādējādi katram pakalpojumu lietotājam būtu jābūt pamata līmeņa zināšanām – jāpārzina finanšu plānošana, jāorientējas piedāvāto pakalpojumu klāstā un jāizprot to iespējamais riska līmenis, drošības aspekti, jāspēj salīdzināt dažādus pakalpojumus, lai noteiktu piemērotākos individuālajām vajadzībām, finanšu pakalpojumu patērētāju tiesības un valsts garantiju sistēma jāpārzina tikpat labi kā personiskā atbildība un iespējamās sekas saistību neizpildes gadījumos.
7. Latvijas vēsturiskā situācija, vērtējot iedzīvotāju finanšu zināšanas un prasmes gan finanšu krīzes, gan pēckrīzes periodā, būtiski atšķiras no citām brīvā tirgus ekonomikas sabiedrībām, jo ekonomiski aktīvo iedzīvotāju vidū ir vairākas paaudzes, kuras ir piedzīvojušas pāreju no plānveida ekonomiskās sistēmas uz brīvā tirgus ekonomiku un kurām nav iepriekšējas teorētiskās un praktiskās sagatavotības lēmumu pieņemšanai brīvā tirgus apstākļos.
8. Lielai daļai Latvijas iedzīvotāju ir grūtības novērtēt ekonomiskos procesus valstī un spriest par iespējamiem ekonomiskās izaugsmes scenārijiem un ekonomiskās attīstības cikliem. Novērtējot savu izpratni par ekonomikas un finanšu jautājumiem, lielākā daļa iedzīvotāju (apmēram 69%) atzīst, ka viņi cenšas sekot līdzi tautsaimniecības norisēm Latvijā, taču neskaidrību ir daudz, un biežāk viņi tās neizprot.¹
9. Pēc Latvijas iekļaušanās Eiropas Savienībā (turpmāk – ES) 2004. gadā līdz pat globālās finanšu krīzes sākumam 2008. gadā brīvās kapitāla plūsmas apstākļos strauji attīstījās komercbanku sektors un iedzīvotājiem pārmēru strauji tika piedāvāti kreditēšanas pakalpojumi, pietiekami neizvērtējot dažādus ekonomiskās attīstības scenārijus, kā arī finanšu pakalpojumu patērētāju zināšanas par iespējamiem privātiem riskiem un esošo saistību pieļaujamo apmēru. 2009. un 2010. gadā tam sekoja straujākais ekonomikas kritums ES valstu vidū un vēsturiski lielākie zaudējumi komercbanku sektorā, bet Latvijas mājsaimniecību kopējo problemātisko kredītu (kavēti ilgāk par 90 dienām) augstākais īpatsvars sasniedza 19.6% 2011. gadā.² Ekonomiskajai situācijai Latvijā uzlabojoties, šis rādītājs pakāpeniski ir samazinājies līdz 13% (11.2013.)³, tomēr joprojām Latvijas finanšu sektora klientiem ir grūtības samaksāt savus parādus un Latvijas mājsaimniecību finanšu struktūra ir viegli ievainojama.
10. Lai sniegtu ieguldījumu Latvijas finanšu stabilitātes veicināšanā un atbildīgas kreditēšanas, kā arī atbildīgas un godprātīgas patērētāju aizņemšanās nodrošināšanā, 2008. gadā darbību sāka Latvijas Bankas uzturētais Kredītu reģistrs. Tajā automātiski tika reģistrēta informācija par

¹ TNS aptauja "Naudas un banku sistēma Latvijā", 03.2013.

² FKTK statistikas pārskats "Banku darbība Latvijā 2013. gadā".

³ FKTK statistikas pārskats "Banku darbība Latvijā 2013. gadā".

kredītņēmēju un viņu galvinieku parādiem, kura no 2003. līdz 2007. gadam tika uzkrāta Latvijas Bankas uzturētajā Parādnieku reģistrā. Kopš 2008. gada Kredītu reģistrā tiek uzkrāta informācija par visiem Kredītu reģistra dalībnieku klientiem un to galviniekiem, viņu saistībām un to izpildes gaitu.⁴

11. 2010. gadā Pasaules Bankas (turpmāk – PB) ekspertu izstrādātā “Rīcības plāna projekta par patērētāju tiesību aizsardzību finanšu pakalpojumu jomā Latvijā” ietvaros veiktās aptaujas rezultāti parādīja, ka 65% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka nejūtas atbilstoši aizsargāti kā patērētāji finanšu sektorā.⁵ PB ekspertu izstrādātās rekomendācijas situācijas uzlabošanai skāra piecas jomas – institucionālo struktūru uzdevumu pārskatīšanu, informācijas atklāšanas paplašināšanu finanšu sektorā, esošās finanšu sektora biznesa prakses regulēšanu, īpaši uzsverot klientu konsultēšanas tīkla, kā arī finanšu izglītības aktivitāšu nepieciešamību, lai mājāsaimniecības pasargātu no pārlietu lieliem riskiem aktīvas kreditēšanas periodos.
12. Krīzes periodā līdz ar finanšu sektora klientu maksātspējas pasliktināšanos bija vērojams būtisks saņemto sūdzību skaita pieaugums par tirgus dalībnieku rīcību. Visbiežāk patērētāji bija neapmierināti ar kredītu restrukturizāciju, saistību pirmstermiņa izpildes prasībām, nepamatotu procentu likmju palielināšanu u.c. FKTK veiktajās patērētāju iesniegumu un sūdzību izpētēs ir secināts, ka bieži patērētāju neapmierinātības iemesls ir bijuši neizprasti banku piedāvāto pakalpojumu nosacījumi (t.sk. noslēgto līgumu satura nepārzināšana) un neizvērtēti pakalpojumu riski. Neskaidrību gadījumos, papildus pārbaudot ziņas Latvijas Bankas uzturētajā Kredītu reģistrā, nereti ir atklājies, ka personas iepriekš sniegušas komercbankām nepatiesu informāciju par savu saistību apmēru un to skaitu citās komercbankās.⁶
13. 2011. gadā tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra SKDS (turpmāk – SKDS) veiktais pētījums ir uzrādījis, ka vairāk nekā puse jeb 57% no aptaujātajiem Latvijas iedzīvotājiem uzskata, ka ir vāji informēti par pamatjautājumiem privāto finanšu plānošanā. Savus ienākumus un izdevumus regulāri (rakstveidā) uzskaita, lielākus pirkumus plāno un cenas salīdzina tikai 10% iedzīvotāju. Neplānoti papildu izdevumi, kuru segšanai pietrūkst ienākumu, bieži vai regulāri ir 19% aptaujāto.⁷
14. FKTK veiktā iedzīvotāju aptauja 2013. gadā apstiprināja tendenci, ka finanšu pakalpojumus tikai pamatlietās pārzina vai izprot ļoti slikti vairāk nekā puse (57%) Latvijas iedzīvotāju. Visvairāk zināšanu pietrūkst par pensiju sistēmas trim līmeņiem (39%), uzkrājumu veidošanu privātās finanšu stabilitātes nodrošināšanai (26%), kā arī nelikumīgu pakalpojumu sniedzējiem (32%).⁸ Pastāvīgi savas finanses plāno 51% iedzīvotāju, ar nulles budžetu (t.i., regulāro ienākumu pietiek tikai neatliekamo izdevumu segšanai) dzīvo 50% Latvijas mājāsaimniecību, un tikai 26% mājāsaimniecību paliek pāri brīvi līdzekļi, piemēram, lai veiktu uzkrājumus.⁹
15. Ekonomiskā un finanšu izglītība Latvijas vispārizglītojošajās skolās kopš tirgus ekonomikas atjaunošanas ir integrēta dažādos mācību priekšmetos. Pasaules Bankas pētījums pozitīvi novērtējis izmaiņas pamatzglītības standartu saturā, aktualizējot nepieciešamību ieguldīt

⁴ Saskaņā ar Kredītu reģistra likumu tā dalībnieki ir kredītiestādes, komercsabiedrības, kurām ir ciešas attiecības ar kredītiestādēm, krājaizdevu sabiedrības un apdrošinātāji, kas Latvijā sniedz finanšu pakalpojumus ar kredītrisku (piemēram, aizdevums (kredīts), līzings, faktoringu u.tml.).

⁵ *Draft Action Plan: Financial Consumer Protection in Latvia Steps Forward*, Pasaules Banka, 2010.

⁶ FKTK klientu sūdzību izpētes, 2010–2013.

⁷ SKDS “Mērķa grupu finanšu pratības izpēte”, 2011.

⁸ FKTK un SKDS socioloģiskā aptauja “Zināšanas par finanšu pakalpojumiem”, 03.2013.

⁹ FKTK un SKDS socioloģiskā aptauja “Iedzīvotāju finanšu plānošanas paradumi”, 11.2013.

resursus pedagogu izglītībā. Vispārējā vidējā izglītībā ir iespēja apgūt ekonomikas pamatus, taču tas ir izvēles priekšmets, tāpēc mazāk nekā puse – 44% – Latvijas skolēnu¹⁰ izmanto šo iespēju. Vairāki Latvijas eksperti uzskata, ka Latvijā pēdējos gados finanšu izglītības kvalitāte vispārējās izglītības pakāpē ir apdraudēta, jo, izveidojot vienu mācību priekšmetu pamatskolā – sociālās zinības –, kurā ekonomikas apguve ir sadrumstalota un kuru pamatā nemāca ekonomikas speciālisti, un atceļot kā obligāti mācāma priekšmeta statusu ekonomikai vidusskolas klasēs, mūsdienu sociālās un ekonomiskās dzīves prasībām finanšu un ekonomisko zināšanu uzsvars ir nepietiekams¹¹, lai nodrošinātu, ka izglītības iestāžu absolventi izprot ekonomiskās likumsakarības un prot efektīvi rīkoties ar personīgajiem finanšu līdzekļiem. SKDS pētījums liecina, ka sociālo zinātņu jomas īpatsvars Latvijā ir mazāks nekā citā 31 valstī, ar kuru veikts salīdzinājums. Absolūtais vairākums Latvijas iedzīvotāju – 73% – uzskata, ka skolās zināšanas privāto finanšu jomā tiek apgūtas nepietiekami.¹²

16. Gan vispārīzglītojošo skolu beidzēji, gan studenti (īpaši humanitārajās zinātnēs) nesaņem pietiekamas zināšanas par tirgus ekonomiku un finansēm un nav attīstījuši prasmes, lai kļūtu par pilnvērtīgiem dalībniekiem strauji mainīgajā mūsdienu finanšu vidē. Kaut arī ir skolas, kurās ekonomikas un finanšu izglītības jautājumi tiek risināti augstā līmenī, pateicoties individuālu pedagogu kvalifikācijai, SKDS pētījums¹³ atklāj, ka 35% pedagogu atzīst sevi par vāji informētiem, bet 16% par ļoti vāji informētiem, piemēram, finanšu plānošanas jautājumos. 53% pedagogu sava izglītošanās procesa laikā nav saņēmuši zināšanas par finanšu jautājumiem. Šāda situācija Latvijas skolās sabiedrībā kopumā veido nevienlīdzīgu saņemtas izglītības līmeni ekonomikas un finanšu jautājumos, kas samazina iespējas turpmākai līdzvērtīgai Latvijas sabiedrības integritātei finanšu jomā, vienmērīgai tās attīstībai un mājsaimniecību stabilitātei ilgtermiņā.
17. Samazinoties globālās finanšu krīzes un ekonomiskās lejupslīdes gadu ietekmei, mājsaimniecību finanšu situācija joprojām ir nevienmērīga – pēc triju gadu stagnācijas perioda 2013. gadā, sarūkot mājsaimniecību kredītu slogam, ir atsākusies Latvijas mājsaimniecību kopējo uzkrājumu pieauguma tendence, tomēr joprojām kredītu ir vairāk nekā noguldījumu.¹⁴ Tam, ka jāveido uzkrājumi, piekrīt 48% iedzīvotāju, taču tos regulāri veido tikai 31% aptaujāto.¹⁵ Mājsaimniecību kavēto kredītu skaits samazinās, taču pamatā uz norakstītu kredītu rēķina, turklāt pēdējos gados izteikti strauji ir pieaudzis interneta vidē viegli pieejamo ātro jeb īstermiņa aizdevumu biznesa apjoms, kas 2012. gada laikā palielinājies apmēram divtik – par 105%.¹⁶
18. Par atbilstošas izglītības un pieredzes trūkumu uzskatāma arī novērotā Latvijas iedzīvotāju nekritiskā uzticēšanās baumām par nacionālās valūtas devalvāciju un finanšu sistēmas stabilitāti, arī par dažu komercbanku darbību u.tml., ļaujoties panikai un pieņemot pārsteidzīgus lēmumus, kas rada tiem turpmākus finansiālus zaudējumus. Nereti Latvijas finanšu sektoru uzraugošajām institūcijām ir bijis jānodrošina ārkārtas informatīvās kampaņas, lai atturētu sektora klientus sadarboties ar nelicencētu pakalpojumu sniedzējiem, kas netiek valstiski uzraudzīti, un šādos darījumos ieguldītāju līdzekļi visbiežāk tiek neatgriezeniski zaudēti.

¹⁰ VISC dati, 2012.

¹¹ Secinājumi un ieteikumi pēc ekspertu diskusijas "Finanšu pratība Latvijā: izglītības loma un krīzes mācības", Nātriņš A., 2012.

¹² SKDS "Mērķa grupu finanšu pratības izpēte", 2011.

¹³ SKDS "Mērķa grupu finanšu pratības izpēte", 2011.

¹⁴ FKTK statistikas apskats "Latvijas mājsaimniecību uzkrājumi 2013. gadā".

¹⁵ FKTK un SKDS socioloģiskā aptauja "Iedzīvotāju uzkrāšanas paradumi", 07.2013.

¹⁶ PTAC statistika, 09.2013.

19. Līdz ar informācijas tehnoloģiju attīstību un plašo interneta pakalpojumu pieejamību līdz šim nepazīti pakalpojumi nonāk līdz masu lietotājiem, turklāt finanšu pakalpojumi kļūst sarežģītāki un daudzslāņaināki. Arī Latvijā aktuāls jautājums ir t.s. piedāvātāja – patērētāja asimetrija. Pie jauna finanšu pakalpojuma izstrādes strādā ekspertu grupas, savukārt potenciālajam klientam, kurš nav speciāli mācīts, nereti piedāvājums jāizvērtē un lēmums jāpieņem dažās minūtēs. Šāda situācija veicina finanšu pakalpojumu lietotāju ievainojamību. Tās samazināšanai nepieciešama konsultatīva tīkla izveide, ko nodrošinātu atbildīgās institūcijas.
20. PB ekspertu izstrādātajās rekomendācijās¹⁷ kā nepilnība Latvijas finanšu sektorā straujās ekonomiskās izaugsmes gados minēts arī novērojums, ka komercbanku un citu finanšu institūciju darbinieki nav bijuši gatavi strādāt ar finanšu jomā nepieredzējušiem klientiem. Patērētājiem nav sniegta visa informācija par piedāvātā pakalpojuma riskiem, nav izvērtēta pakalpojuma piemērotība konkrētam patērētājam, kā arī viņa kredītspēja. Tādējādi finanšu sektora reputācija krīzes gados Latvijā tika nozīmīgi iedragāta. PB eksperti norādījuši, ka nozares nākotnes reputācijas nostiprināšanai būtu izstrādājami ētiskas darbības kodeksi katrā tirgus segmentā, īpaši saistībā ar patērētāju apkalpošanu, kas būtu apstiprināti profesionālajās asociācijās un/vai arī institūcijās, kas realizē valstisko uzraudzību sektorā.
21. Pēdējo piecu gadu samērā straujā Latvijas iedzīvotāju uzticības līmeņa krišanās finanšu sektoram¹⁸ ir skaidrojama arī ar divu nozīmīgu komercbanku sabrukumu (2008. gadā valstij pārņemot AS “Parex banka” un 2011. gadā finanšu sektora uzraudzības iestādei FKTK apturot AS “Latvijas Krājbanka” darbību). Tas radīja pamatotu satraukumu šo divu komercbanku klientu vidū, kā arī bažas visā sabiedrībā par citu komercbanku stabilitāti. Tomēr pēdējos četros gados ir novērojama tendence banku nozares korporatīvās reputācijas kopējam kāpumam, 2012. gadā Latvijas banku nozares reputācijai sasniedzot Eiropas banku 2011. gada vidējo rādītāju. Kopumā 2012. gadā korporatīvās reputācijas vērtējums pakāpeniski ir pieaudzis visās mērķa grupās, izņemot iedzīvotājus, kur novērtējums bija saglabājies nemainīgs atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, kad arī šajā grupā vērtējums pieauga.¹⁹
22. Sabiedrības zināšanas par valsts garantiju sistēmu un pārliecība, ka valsts pilda likumā noteiktās saistības, savukārt tika stiprinātas, nodrošinot visu bankā noguldīto līdzekļu atmaksu 99.8% AS “Latvijas Krājbanka” noguldītāju. Šīs bankas klientu zaudējumu kompensēšanai pirmo reizi tika pilnībā iztērēti Noguldījumu garantiju fondā (turpmāk – NGF) uzkrātie līdzekļi, papildus nepieciešamos līdzekļus aizņemoties no valsts, kas radīja papildu spriedzi sabiedrībā.²⁰ 10.01.2014., pārskaitot pēdējo atlikušo aizdevuma daļu, šis aizdevums ir pilnībā atmaksāts un ir segtas visas NGF saistības pret Latvijas valsti 264 miljonu *euro* apmērā.²¹ Savukārt tās nelielās klientu grupas, kuras zaudējumu apmēru nenosedza valsts garantētās atlīdzības limits (100 000 *euro*), negatīvā pieredze lika sabiedrībai novērtēt zināšanu nepieciešamību par iespēju sadalīt savus uzkrājumus starp vairākām komercbankām tā, lai valsts garantijas šādos gadījumos nosegtu visus noguldītos līdzekļus komercbankās.
23. Ekonomiskās lejupslīdes posmā Latvijā bija novērojams būtisks apdrošināšanas pakalpojumu izmantošanas kritums, kas norādīja uz mājsaimniecību samazinātu spēju absorbēt negaidītus

¹⁷ Draft Action Plan: Financial Consumer Protection in Latvia Steps Forward, Pasaules Banka, 2010.

¹⁸ KTK ikgadējie socioloģiskie pētījumi par sabiedrības uzticību finanšu sektoram, 2002–2013.

¹⁹ Banku nozares korporatīvās reputācijas pētījums, Latvijas Komerčbanku asociācija, 2012.

²⁰ FKTK darba un gada pārskats, 2011.

²¹ FKTK apkopotā informācija par Valsts kases aizdevuma atmaksu, 2014.

finanšu satricinājumus un citus nākotnes riskus. Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, ir iesākusies pozitīva tendence, un parakstīto prēmiju apmērs pakāpeniski pieaug – 2013. gada trijos ceturkšņos parakstīto apdrošināšanas bruto prēmiju apmērs kopumā pieaudzis par 7%. Līdzekļu apmērs, ko ikviens Latvijas iedzīvotājs vidēji gadā tērē apdrošināšanas pakalpojumu iegādei, nav augsts – aptuveni 20 *euro*. Turpinoties valsts ekonomiskajai izaugsmei un uzlabojoties iedzīvotāju maksātspējai un kopējam labklājības līmenim, paredzams, ka mājsaimniecību izdoto līdzekļu apmērs apdrošināšanas pakalpojumiem varētu pieaugt vidēji par 6–9% gadā. Finanšu pratības aktivitāšu ietvaros ir jāizskaidro iedzīvotājiem, kādi riski apdraud ikvienu individu un tā mājsaimniecību un kā šos riskus un iespējamus zaudējumus var samazināt, kā arī izvērtēt apdrošināšanas pakalpojumu lietderību ekonomiskās lejupslīdes un krīžu periodos, kad mājsaimniecību finanšu struktūra ir trauslāka un būtiskāk ievainojama vairāku negatīvu faktoru ietekmē. Dzīvības apdrošināšanā Latvijā lielāko apmēru veido uzkrājošās apdrošināšanas daļa, jo arvien vairāk iedzīvotāju izrāda interesi par pakalpojumiem, kas sniedz iespēju ne tikai apdrošināt dzīvību, bet arī veidot uzkrājumus nākotnei. Lai gan pēdējos gados dažos ceturkšņos bijis kritums šajā apdrošināšanas veidā, kopējā pieaugošā tendence saglabājas, kuru varētu noturēt partneru finanšu pratības veicināšanas aktivitātes.

24. Kopš 2001. gada jūlija Latvijā darbojas triju līmeņu pensiju sistēma – 1. līmenis jeb valsts obligātā pensiju shēma (sociālās apdrošināšanas budžetu administrē Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (turpmāk – VSAA)), 2. līmenis jeb valsts fondēto pensiju shēma (turpmāk – VFPS) un 3. līmenis jeb privātā brīvprātīgā pensiju shēma. Visiem trim pensiju līmeņiem vienlaikus jāpastāv, lai nodrošinātu pensiju sistēmas stabilitāti, sistēmas stabilitātes riskus sadalot starp pensiju sistēmas līmeņiem, t.i., starp ekonomiskās un demogrāfiskās attīstības un finanšu un kapitāla tirgus riskiem. 2013. gadā izmaksas no VFPS uzkrājumiem sāka saņemt pirmie dalībnieki, kuri sasnieguši pensijas vecumu, kas radīja iespēju nelielai daļai iedzīvotāju jau novērtēt veikto iemaksu lietderību VFPS.
25. Pakāpeniski uzlabojoties ekonomiskajai un finanšu situācijai Latvijā, 2013. ir bijis zīmīgs gads gan no privātpersonu iesaistes viedokļa pensiju sistēmas 3. līmenī, gan veikto iemaksu apjoma ziņā. Iesaistīto personu skaita gada pieaugums bijis 6% (pievienojušās 13 292 personas), un kopējais privāto pensiju plāniem pievienojušos dalībnieku skaits Latvijā 2013. gadā bija sasniedzis 21% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, kas ir augstākais rādītājs kopš 2008. gada. Šā līmeņa dalībnieku iemaksas kopumā sasniedza jaunu vēsturisko maksimumu, par 45% pārsniedzot iemaksas iepriekšējā gadā. Tomēr zīmīga ir tendence, ka šo pieaugumu pamatā veidojusi privātpersonu aktivitāte, bet darba devēju līdzdalība pensiju sistēmas 3. līmenī šajā periodā ir samazinājusies. Atklāts jautājums sabiedriskai diskusijai turpmākajā Stratēģijas mērķu īstenošanā ir arī par jaunas tradīcijas veidošanu Latvijas darba devēju un darba ņēmēju attiecībās – vai darba devēju piedāvātās/veiktās iemaksas pensiju sistēmas 3. līmenī ir uzskatāmas par vienu no kopējās darba samaksas komponentiem.
26. Stabilizējoties finanšu un ekonomiskajai situācijai, Latvija izpildīja Māstrihtas kritērijus un 2013. gadā saņēma uzaicinājumu pievienoties eirozonas valstu saimei. 2014. gada 1. janvāris, kad Latvijā notika pāreja uz *euro*, iezīmēja jaunu posmu Latvijas iedzīvotājiem un uzņēmējiem, kuriem nepieciešamas papildu zināšanas, lai izprastu gan jaunās valūtas drošu praktisko lietojumu un tās

vērtību ietekmējošo faktoru darbību, gan šīs valūtas zonas darbības principus, lai spētu prasmīgi izmantot sniegtās ekonomiskās iespējas.

27. Kopumā uzrādītie trūkumi Latvijas iedzīvotāju zināšanās par finanšu un ekonomikas likumsakarībām ir izveidojuši uzvedības modeļus (lēmumi, rīcība, veiktās izvēles), kas būtiski ietekmē mājsaimniecību finanšu stabilitāti un labklājības iespējas ilgtermiņā, un apliecina finanšu pratības aktivitāšu nepieciešamību dažādās mērķauditorijās gan valsts izglītības procesa ietvaros, gan mūžizglītības ietvaros (SVID analīzi par Latvijas sabiedrības finanšu un ekonomisko zināšanu pilnveides procesu skatīt Stratēģijas 1. pielikumā).

III. ĪSTENOTĀS AKTIVITĀTES UN SADARBĪBA

28. Latvijas Banka 2005. gadā – ekonomisko pārmaiņu periodā –, apzinoties nepieciešamību pilnveidot valsts iedzīvotāju zināšanas finanšu jomā, izveidoja finanšu izglītības un informācijas centru “Naudas pasaule”. Tā ir iespēja visiem, kas lieto naudu un interesējas par ekonomiku, saņemt noderīgu un izglītojošu informāciju interaktīvas ekspozīcijas veidā klātienē. Apmeklētāju centrs “Naudas pasaule” rosina ikvienu iedzīvotāju izprast finanšu lomu tautsaimniecībā un apsvērt iespējas, kā pelnīt naudu un likt tai darboties pelnītāja labā. Izglītojošās prezentācijas pieejamas latviešu, krievu un angļu valodā.
29. Viena no pirmajām finanšu izglītības interneta vietnēm, kas domāta finanšu pakalpojumu patērētājiem, ir www.manapensija.lv, kas tika izstrādāta 2002. gadā, kopš kura Latvijā ir ieviests pensiju sistēmas 2. līmenis. Vietnē ir pieejama informācija par valsts fondētajām pensijām, licencētajiem pensiju līdzekļu pārvaldītājiem un aktuālā statistika par pensiju plānu darbības rezultātiem. 2013. gadā ar Latvijas Komerbanku asociācijas (turpmāk – Komerbanku asociācija) leguldījumu pārvaldes sabiedrību komitejas atbalstu vietne tika papildināta, pirmo reizi nodrošinot vienuviet pilnīgu informāciju par visiem trim pensiju sistēmas līmeņiem Latvijā, kā arī ieviešot individualizētu pensijas aprēķināšanas kalkulatoru, kurā ikvienam ir iespējams aprēķināt nākotnes pensiju, ievadot savus datus. Vietnes materiāli ir pieejami latviešu, krievu un angļu valodā.
30. 2009. un 2010. gadā, lai samazinātu finanšu un ekonomiskās krīzes ietekmi uz Latvijas mājsaimniecību finanšu situāciju, tika turpināta tirgus dalībnieku klientu, īpaši kredītņēmēju, tiesību aizsardzības pilnveide. FKTK sadarbībā ar PTAC izstrādāja grozījumus normatīvajos aktos²², kas turpmāk nosaka mājsaimniecību hipotekāro kredītu ņēmēju tiesības un aizsardzību. Finanšu pakalpojumu patērētāju tiesību uzraugs PTAC nodrošina regulāru sabiedrības informēšanu par konstatētajām problēmām finanšu pakalpojumu sniegšanā, kā arī veiktajām normatīvās vides izmaiņām.
31. Sekojot PB rekomendācijām par patērētāju tiesību aizsardzības pilnveidi, lai mainītu iepriekšējo pieeju tirgus dalībnieku un klientu attiecībās, FKTK ir aicinājusi tirgus dalībniekus konfliktsituācijās meklēt abpusēji pieņemamus risinājumus, kā arī izstrādājusi vadlīnijas tirgus dalībniekiem strīdu risināšanai²³ un klientu sūdzību izskatīšanai.²⁴ Lai informētu sabiedrību, FKTK kopš 2010. gada ik mēnesi (kopš 2011. gada ik ceturksni) apkopo un publisko apskatus par saņemtajām patērētāju sūdzībām par komercbankām un apdrošināšanas sabiedrībām un tajās minētajām problēmām, savukārt PTAC katru mēnesi publisko patērētāju sūdzību statistiku par finanšu pakalpojumu sniedzējiem un katru ceturksni analīzi par nebanku finanšu pakalpojumu tirgus dinamiku un sūdzībām. 26.08.2010. FKTK un PTAC parakstīja sadarbības līgumu, lai nodrošinātu informācijas apmaiņu saistībā ar finanšu pakalpojumu patērētāju sūdzībām, kā arī lai veicinātu saskaņotu konsultāciju sniegšanu patērētājiem par būtiskākajiem konfliktsituāciju tematiem.
32. Lai sniegtu objektīvu un skaidri saprotamu informāciju par dažādiem finanšu pakalpojumiem, ņemot vērā plašo interneta pakalpojumu pieejamību un attīstību Latvijā, FKTK 2011. gadā

²² Patērētāju tiesību aizsardzības likums, 8. pants (23.06.2009. grozījumi).

²³ Aizdevuma, kas nodrošināts ar nekustamā īpašuma hipotēku, līguma ārpusstiesas izpildes nodrošināšanas vadlīnijas, FKTK, 2009.

²⁴ Finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku un to klientu komunikācijas vadlīnijas, FKTK, 2010.

atvēra interneta vietni "Klientu skola", kurā ir pieejami izglītojoši materiāli par biežāk izmantoto finanšu pakalpojumu būtību un to riskiem, t.sk. nākotnes kontekstā, kā arī izskaidroti finanšu sektora uzraudzības pamatprincipi, noguldījumu garantiju sistēma Latvijā un uzraugošo iestāžu kompetence, pie kurām var vērsties, ja nepieciešams. Lai nodrošinātu krievu valodas kā dzimtās valodas lietotājus ar līdzvērtīgu informāciju un precīzu finanšu terminu izpratni un lietojumu, kopš 2012. gada "Klientu skola" ir pieejama arī krievu valodā.

33. Uzņemoties finanšu sektora sociālo atbildību par finanšu pakalpojumu patērētāju un īpaši topošo patērētāju (bērnu un jauniešu) iespējam saņemt izglītojošu informāciju bez mārketinga elementiem, izglītojošu informāciju pēckrīzes gados par privātajām finansēm, ģimenes budžeta plānošanu, pakalpojumu iespējam un to riskiem nodrošina arī Latvijas komercbankas. Ir pieejamas tirgus dalībnieku izveidotas interneta vietnes, budžeta plānošanas rīki, kā arī tiek organizēti privāto finanšu plānošanas treniņi un vieslekcijas skolās. Vairākas Latvijas komercbankas nodrošina arī regulāru analītisku informāciju par normatīvo aktu un ekonomiskās vides ietekmi uz Latvijas māsaimniecību privātajām finansēm, kā arī socioloģiskās aptaujas un pētījumus.
34. Komercbanku asociācijas interneta vietnē ir izveidota e-drošības sadaļa ar izziņas materiāliem par drošu finanšu pakalpojumu izmantošanu un ikvienam interesentam ir pieejami vairāki pētījumi par finanšu pratību Latvijā – "Jauniešu finanšu lietpratība" (2012), "Finanšu lietpratība māsaimniecībās" (2013), kā arī pētījums "Situācijas izpēte par finanšu pratības jomu vispārējā izglītībā pedagogu un izglītojamo mērķa grupās" (2012), kurš veikts, lai iegūtu informāciju par labāko iespējamo atbalsta sistēmu sociālo zinību un ekonomikas pedagogiem finanšu jautājumu mācīšanās vispārējās izglītības programmas ietvaros.
35. Latvijas fondu birža NASDAQ OMX Riga ir laidusi klajā mācību grāmatu "Vērtspapīru tirgus zinības" (2006), kā arī izveidojusi investoru portālu internetā www.naudaslietas.lv (2008), kas piedāvā informāciju par investīciju vidi Latvijā, t.sk. analītiskus rakstus par biržā kotētiem uzņēmumiem un iknedēļas finanšu tirgus apskatus, kas noder ne tikai esošajiem investoriem, bet arī šīs jomas iesācējiem, lai saprastu, kā var darboties ar savām privātajām finansēm un tās pavairot.
36. Sekojot starptautiski atzītajai praksei²⁵, Latvijas finanšu tirgus dalībnieku un profesionālo asociāciju īstenotās aktivitātes, ja tās neietver mārketinga un reklāmas elementus, ir iekļaujamas kopējā finanšu un ekonomiskās izglītošanas aktivitāšu klāstā, t.sk. šīs Stratēģijas īstenošanas procesā.
37. 2012. gadā Latvijā finanšu un ekonomiskās izglītības ekspertu diskusijā (dalībnieki – Latvijas Banka, Banku augstskola, FKTK, IZM, VISC, PTAC, Latvijas Universitāte, Komercdarbības un finanšu pētniecības aģentūra, Komercbanku asociācija un finanšu sektora dalībnieki) saskaņā ar starptautisko ekspertu un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk – OECD) vadlīniju ieteikumiem²⁶ tika nolemts, ka: Latvijā valsts līmenī jāsekmē objektīva un dažādām auditorijām piemērota finanšu un ekonomiskā izglītība; finanšu un ekonomikas pamatus ir jāsāk apgūt skolās un tas jānodrošina visiem skolēniem gan pamatskolas, gan vidējās izglītības posmā; finanšu izglītība ir finanšu institūciju labas pārvaldības sastāvdaļa un finanšu izglītošanas programmām jābūt koordinētām.²⁷ Tikpat nozīmīga ir finanšu pratības tematu apguve augstskolās un mūžizglītības programmās pieaugušo vidē dažādām sociālajām grupām.

²⁵ Revised guidelines for non-governmental stakeholders in financial education, OECD, INFE, 2013.

²⁶ Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Awareness and Education, OECD, 2008.

²⁷ Apaļā galda diskusijas "Finanšu pratība Latvijā: izglītības loma un krīzes mācības" materiāli, Banku augstskola, 2012.

38. 2013. gadā VISC diagnosticējošo pārbaudes darbu par ekonomiskajām un finanšu zināšanām apkopojums parādīja, ka 8. klases skolēnu zināšanas par ekonomikas un finanšu jautājumiem ir vērtējamas kā viduvējas un labas. Kaut arī kopumā skolēni prot izšķirt personīgā budžeta izdevumus un ieņēmumus, mazāk nekā puse no skolēniem zina, piemēram, kas var būt kredīta garantija un tā ķīla, kādas ir kredītņēmēja tiesības un kāda ir atbildība un iespējamās sekas situācijās, ja radušās problēmas ar saistību izpildi. Skolēniem nav pietiekami izkopta prasme iegūt informāciju no dažādiem avotiem, savukārt praktisko uzdevumu nepareizo atbilžu kopskaits liecina par vājām matemātikas prasmēm, kā arī vērojama ļoti vāja makroekonomikas jautājumu izpratne.²⁸
39. 67% aptaujāto Latvijas skolu pedagogu uzskata, ka izglītības iestādēs skolēni nepietiekami apgūst zināšanas privāto finanšu jomā, arī 47% jauniešu uzskata, ka mācību saturā nav pietiekami iekļauti jautājumi, piemēram, par finanšu plānošanu.²⁹ Turklāt 80% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atzīst, ka ekonomikas pamati būtu jāzina katram, un tādēļ ekonomikas priekšmets skolās būtu jā māca kā obligāts priekšmets.³⁰
40. Kopumā finanšu un ekonomikas izglītības aktivitāšu īstenotāji Latvijā ir vienisprātis ar starptautiskajiem ekspertiem, ka viens no būtiskajiem stratēģiskās darbības virzieniem ir valsts izglītības satura pilnveide, nodrošinot iespēju ikvienā izglītības pakāpē attīstīt finanšu pratību, kā arī skolotājiem jānodrošina tālākizglītības iespējas šajos jautājumos. Skolas ir uzskatāmas par galvenajiem aģentiem finanšu un ekonomiskās izglītības ieviešanā un attīstībā, īpašu uzmanību veltot zināšanu praktiskai izmantošanai.³¹ 2012. gadā VISC eksperti ir izstrādājuši mācību līdzekli skolotājiem finanšu pratības jautājumu apguvei mācību saturā 6–11 gadus veciem bērniem. Mācību līdzeklī ir iekļautas 12 tēmas, un skolotāji to var izmantot gan sociālo zinību, gan klases stundās, gan arī citu mācību priekšmetu stundu saturā, kā arī ir sagatavots metodiskais materiāls "8 stāsti par eiro", kurā iekļautas animācijas filmas dažādiem vecuma posmiem, darba lapas skolēniem un nodarbību apraksti skolotājiem. Metodiskā materiāla saturs aptver vairākus finanšu pratības tematus, tajā iekļautas daudzas aktivitātes, kuras ieteicams izmantot ne tikai sociālo zinību un ekonomikas stundās, bet arī matemātikas, mājturības, vēstures un citās mācību stundās.
41. Komerčbanku asociācija 2013. gadā ir veikusi Latvijas vispārīzglītojošo skolu mācību programmu, izglītības standartu un mācību līdzekļu analīzi un iesniegusi IZM finanšu sektora priekšlikumus "Izglītības attīstības pamatnostādņem 2014.–2020. gadam" (turpmāk – IAP). IAP projekts paredz atbalstu izglītības satura pilnveidei un inovatīvu mācību līdzekļu izstrādei, tostarp ietverot uzņēmējspēju un finanšu pratības jautājumu apguvi vispārējās izglītības visās pakāpēs (IAP rīcības virziens 1.1.), kā arī atbalstu pedagogu vispārējo prasmju paaugstināšanai pedagogu kvalitātes, atalgojuma un motivācijas sistēmas ieviešanas kontekstā (IAP rīcības virziens 1.2.). Komerčbanku asociācijas izteiktie priekšlikumi attiecībā uz augstākās izglītības pakāpi paredz augstākās izglītības mācību iestādēs pedagogu studiju programmās piedāvāt mācības finanšu pratības jautājumos, kā arī nostiprināt finanšu pratības vietu sociālo zinību mācību priekšmeta standartā pamatizglītībā, ekonomiku iekļaut izglītības programmas saturā un finanšu pratības jautājumu apguvi vispārējā izglītībā visos tās posmos, kā arī veidot pedagogu profesionālās

²⁸ VISC izglītības iestādēs notikušo diagnosticējošo pārbaudes darbu 8. klasei kopsavilkums, 2013.

²⁹ SKDS "Mērķa grupu finanšu pratības izpēte", 2011.

³⁰ TNS aptauja "Naudas un banku sistēma Latvijā", 03.2013.

³¹ *Financial Education in Schools, Policy Guidance, Challenges and Case Studies*, OECD, INFE, 2012.

kvalifikācijas pilnveides programmas ar izvēršiem finanšu pratības jautājumiem visu mācību priekšmetu pedagogiem. 2013. gadā Komercbanku asociācija ir sagatavojusi un iesniegusi VISC saskaņošanai mācību materiālus pirmsskolas vecuma bērniem un 1.-2. klases skolēniem, kuros ietilpst animācijas filma, darba lapas skolēniem un metodiskie ieteikumi pedagogiem.

42. Gan finanšu un ekonomikas zināšanas, gan uzņēmējdarbības prasmes ir uzskatāmas par būtisku komponenti konkurētspējīgas pozīcijas iegūšanai brīvā tirgus ekonomikā, ņemot vērā, ka arvien vairāk darbavietu radīšana būs atkarīga no privātām iniciatīvām (ES 75% darbavietu nodrošina privātais sektors, vairāk nekā 60% jauniešu ES valstīs pēdējos gados ir darba meklējumu procesā³²), tomēr Latvijā tiek īstenots tikai viens uz praktisko darbību orientēts biznesa izglītības projekts, ko nodrošina *Junior Achievement – Young Enterprise Latvija* (turpmāk – JA-YE Latvija), un tajā piedalās 14% skolu. Eiropas Komisijas ziņojumā secināts, ka pasākumi, ka skolēni praksē vada miniuzņēmumus skolā, ir viena no vislabākajām metodēm uzņēmējdarbībai raksturīgās domāšanas veida un attieksmju apguvei un efektīvs līdzeklis uzņēmēja gara veicināšanai skolā. Tomēr mini uzņēmumu pasākumus nevar uzspiest visiem skolēniem, bet veicināt un ieteikt tos kā izvēles priekšmetus plašākā uzņēmējdarbības izglītības struktūrā.³³
43. Latvijas skolēniem un studentiem finanšu pratības aktivitātes ir pieejamas arī ārpus izglītības iestādēm – VISC veicina skolēnu zinātniskās pētniecības darbus, organizējot ikgadējās konferences, vispārīzglītojošo skolu skolēni katru gadu piedalās Biznesa ekonomisko pamatu/ Ekonomikas olimpiādē (sadarbībā ar Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultāti), Latvijas Banka rīko studentu zinātniski pētniecisko darbu konkursu, kā arī jauniešiem ir iespējas piedalīties dažādu citu institūciju, t.sk. komercbanku, rīkotos jauno ekspertu konkursos par finanšu un ekonomikas jautājumiem, fondu biržas Stipendiju konkursā, pieteikties finanšu un kapitāla tirgus ekspertu lekcijām augstskolās, aicināt vieslektoros uz izglītības iestādēm, doties informatīvās vizītēs uz valsts iestādēm, kas ir saistītas ar finanšu sektoru un tā uzraudzību. Kopš 2013. gada ir pieejams izglītojošs interneta resurss – Latvijas Bankas ekonomiskās izglītības interneta vietne “Naudas skola”, kas sniedz skaidrojošu un izglītojošu informāciju plašai auditorijai (visiem, kas nav ekonomikas speciālisti), palīdzot izprast ekonomikas likumsakarības. “Naudas skola” piedāvā skatīties filmas un infografikas par dažādām ekonomikas tēmām, diskutēt par notikumiem tautsaimniecībā, kā arī pārbaudīt savas zināšanas. Pedagogiem tiek piedāvāta īpaša vietnes sadaļa papildu informācijas iegūšanai par ieteicamo metodiku, kā skolēniem skaidrot ekonomikas un finanšu likumsakarības.
44. 2011. gadā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests (turpmāk – Kontroles dienests) sagatavoja informatīvu brīdinošu materiālu Latvijas sabiedrībai un īpaši vecākiem, lai palīdzētu novērst iespējamās situācijas, ka bērni (no 16 gadu vecuma) un jaunieši Latvijā iesaistās no ārvalstu komercbanku klientu kontiem izkrāptas naudas legalizēšanas shēmās. Pēdējos gados arī Latvijā masveida raksturu iegūst darbības ar nosaukumu “phishing”³⁴, kuru nolūks ir izkrāpt no komercbanku klientu kontiem finanšu līdzekļus, izmantojot citu valstu nepieredzējušu klientu lētticību. Iegūstot ārvalstu klientu personas datus, krāpnieki pārskaita finanšu līdzekļus uz savu līdzdalībnieku kontiem Latvijā, kur notiek izņemšana skaidrā naudā, un starpnieks Latvijā kļūst par noziedzīgas shēmas līdzdalībnieku. 2012. gadā Kontroles dienests turpināja

³² *Child and Youth Finance International* Eiropas un Centrālās Āzijas otrās reģionālās sanāksmes: “Finanšu izglītība un pilnvērtīga bērnu un jauniešu finanšu integritāte sektorā” materiāli, 2013.

³³ Miniuzņēmumi vidusskolas izglītībā. *Vislabākās metodes projekts*: ekspertu grupas nobeiguma ziņojums, EK Uzņēmumu un rūpniecības ģenerāldirektorāts, 2005.

³⁴ LR Prokuratūra, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, ziņojums par 2012. gadu.

sabiedrības informēšanas pasākumus par šīs noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas darbību un bīstamību, aicinot atturēties no darījumiem, par kuriem ir pamatotas aizdomas, un šādu informāciju turpmāk regulāri nodrošina, t.sk. vieslekcijās Latvijas augstāko mācību iestāžu pasniedzējiem un studentiem.

45. Kopš 1992. gada nozīmīgu ieguldījumu jaunās paaudzes finanšu speciālistu sagatavošanā sniedz Banku augstskola. Katru gadu augstskolu vidēji absolvē 30 studenti, iegūstot banku speciālista kvalifikāciju, un 200 studenti, iegūstot finansista kvalifikāciju. Kopā vairāk nekā 4 000 šīs augstskolas absolventu ir būtisks Latvijas finanšu institūciju cilvēkkapitāls, kas līdztekus izglīto sabiedrību finanšu pratības jautājumos. Lai sniegtu ieguldījumu Latvijas skolēnu kompetenču paaugstināšanā finanšu jautājumos, Banku augstskola kopš 2012. gada sadarbojas ar Latvijas ģimnāzijām un vidusskolām. Augstskolas docētāji vidusskolēniem saistošā veidā sniedz vieslekcijas par personīgo finanšu plānošanu, atbildīgu aizņemšanos, kā arī par iespējamajiem riskiem, pārvaldot savus finanšu līdzekļus. Savukārt, lai sniegtu metodisku atbalstu skolotājiem, kas izglīto vidusskolēnus finanšu jautājumos, 2012. gadā Banku augstskola ir sākusi dalību starptautiskā mūžizglītības projektā³⁵, tā ietvaros veicot finanšu pratības jomas un īstenoto aktivitāšu analīzi Latvijā un salīdzinot to ar citu projekta partneru – Vācijas, Austrijas un Beļģijas – aktuālo situāciju un pieredzi finanšu pratības virziena attīstīšanā. Banku augstskolas eksperti ir izstrādājuši metodiskos materiālus ekonomikas pedagogiem vidusskolās, kas būs brīvi pieejami. Starptautiskā projekta noslēguma posmā ir paredzēta interneta vietnes izstrāde pedagogiem, veidojot pieredzes un mācību materiālu starptautisku apmaiņas tīklu.
46. Eiropas Sociālā fonda (turpmāk – ESF) projektā “Vispārējās izglītības pedagogu tālākizglītība”, kuru Latvijā kopš 2011. gada īsteno VISC, ir izstrādātas 38 profesionālās pilnveides programmas, trijās programmās ir ietverti biznesa/ekonomikas un finanšu temati. 2011. gadā Latvijā sadarbībā ar ESF ir iesākts Latvijas ekonomikas skolotāju (ar cita profila pedagoģisko izglītību) mūžizglītības projekts, lai papildinātu viņu zināšanas par makroekonomiku, starptautisko ekonomikas un finanšu vidi un citiem ar finanšu pratības tematiem saistītiem jautājumiem. Projekta ietvaros ir radīta metodoloģija šādām skolotāju mācībām.³⁶ Finanšu izglītības jautājumi regulāri tiek iekļauti arī Sociālo zinību un Biznesa ekonomisko pamatu/Ekonomikas metodisko apvienību vadītāju semināru saturā, kā arī pedagogu profesionālās pilnveides kursu saturā.³⁷
47. Latvijā apgūt ekonomikas pedagoga kvalifikāciju piedāvā Latvijas Universitāte. Tomēr to neizvēlas studēt daudzi topošie pedagogi, jo šaubās par šīs kvalifikācijas lietderību nākotnē, kamēr Latvijā Ekonomika ir izvēles priekšmets, un līdz ar to ne katrā skolā ir nepieciešams ekonomikas pedagogs.³⁸ Augstākās izglītības iestādēs finanšu pratības temati nav ietverti obligātajā mācību procesā, tomēr topošajā augstākās profesionālās izglītības standartā, kas attieksies uz visiem pedagogiem, būs ietverti t.s. biznesa ekonomikas, lietvedības un finanšu uzskaites temati.
48. Latvijas Lauksaimniecības universitātes (turpmāk – LLU) Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes (turpmāk – ESAF) profesionālā maģistra programmā “Finanšu vadība” līdz 2014. gadam bija iekļauts studiju kurss “Mājsaimniecības finanšu plānošana”. Šā kursa beidzēju iesaiste finanšu pratības veicināšanas aktivitātēs būtu nozīmīga, veidojot konsultantu jeb finanšu treneru

³⁵ *Levering the implementation efficiency in schools*, Banku augstskola, 2012–2014.

³⁶ *Levering the implementation efficiency in schools*, Banku augstskola, 2012–2014.

³⁷ IZM diskusijas “Izglītības iespējas finanšu pratības veicināšanai” ziņojums, IZM, 2010.

³⁸ *Levering the implementation efficiency in schools*, Banku augstskola, 2012–2014.

tīklu Latvijas reģionos. Savukārt LLU bakalaura studiju programmā kā izvēles kursu visiem studentiem ESAF piedāvā kursu "Mājas ekonomika", bet Tehniskajā fakultātē studējošajiem topošajiem pedagogiem bakalaura līmenī programmā "Mājas vide un tehnoloģijas" obligāts priekšmets ir "Mājas ekonomika".

49. Lai radītu zināšanu platformu finanšu pratības jēdzienam, Rīgas Tehniskā universitāte kopš 2013. gada īsteno pētījumu projektu "Latvijas iedzīvotāju drošumspējas stiprināšana, paaugstinot finanšu lietpratības līmeni". Projekta gaitā ir izstrādāta finanšu pratības novērtēšanas metodika, kura tiks izmantota Latvijas iedzīvotāju dažādu grupu finanšu pratības līmeņa novērtēšanā. Turpmāk tiks identificētas tās Latvijas iedzīvotāju grupas, kurām ir būtiski jāuzlabo finanšu pratība, un tās finanšu pratības jomas, kurās iedzīvotājiem ir sliktākās zināšanas. Tādējādi būs arī iespējams identificēt mācību procesa trūkumus finanšu pratības jomā un noteikt tā uzlabošanas virzienus. 2014. gada sākumā publicētas trīs mācību grāmatas – "Personīgo finanšu pārvaldība", "Finanšu lietpratība un tās novērtēšana" un "Uzņēmēju finanšu lietpratība finansiālās stabilitātes pārvaldībā".
50. 2012. gadā finanšu un ekonomikas izglītības aktivitāšu īstenotāji Latvijā (FKTK, Banku augstskola, PTAC, Komerčbanku asociācija un tirgus dalībnieku pārstāvji) vienojās ar IZM vadību un VISC, ka ir atbalstāma mācību priekšmetu programmu papildināšana ar finanšu sektora izstrādātajiem mācību materiāliem un interaktīvajiem izziņas rīkiem, ja tajos nav mārketinga un reklāmas elementu. Tika panākta konceptuāla vienošanās, ka FKTK turpmāk uzņemsies mūžizglītības aktivitāšu koordināciju finanšu pratības jomā, savukārt IZM un VISC nodrošinās koordinējošo darbu valsts izglītības satura pilnveidei, jo ekonomikas un finanšu zināšanas uzskatāmas par atsevišķu vispārizglītojošās izglītības iestādes beidzēja kompetenci.³⁹ 2012. gada 16. novembrī starp FKTK un VISC tika parakstīta vienošanās "Līgums par sadarbību ekonomiskās izglītības jautājumu risināšanai", kas paredz informācijas apmaiņu mācību satura pilnveidei.
51. FKTK 2012. gada nogalē apkopoja Latvijā izstrādātos finanšu un ekonomiskās izglītības mācību materiālus un interaktīvos rīkus un iegūto analīzi nodeva VISC ekspertiem to piemērotības izvērtēšanai valsts izglītības iestādēs mācību satura pilnveidošanai. Secināts, ka lielākā daļa finanšu un ekonomiskās izglītības materiālu, kurus piedāvā gan atbildīgās valsts institūcijas, gan tirgus dalībnieki, aptver bērnu un skolēnu/studentu, kā arī pedagogu un visplašāko auditoriju, tādējādi finanšu sektors nodrošina nepieciešamo atbalstu esošajai izglītības sistēmai, lai integrētu vajadzīgos papildinājumus mācību saturā (skatīt Stratēģijas 3. pielikumu)⁴⁰.
52. Esošie finanšu un ekonomiskās izglītības veicināšanas partneri 2013. gada martā, iekļaujoties globālajās aktivitātēs un iesākot kopīgas aktivitātes Latvijā, organizēja pirmo bērnu un jauniešu finanšu izglītības nedēļu sadarbībā ar starptautisko organizāciju *Child and Youth Finance International* (turpmāk – CYFI). Nedēļas laikā tika novadītas 40 lekcijas skolēniem par finanšu pratības tematiem un divi semināri pedagogiem, tika prezentēti triju pētījumu rezultāti un interneta aktivitātēs iesaistījās kopumā vairāk nekā 5 000 interesentu. VISC organizēja 8. klases skolēniem diagnosticējošo darbu ekonomiskajā izglītībā un šā darba izpildē iesaistījās vairāk nekā 400 Latvijas skolas. Nacionālā koordinatora lomu šajā procesā ir uzņēmusies FKTK, 2013. gada janvārī parakstot vienošanās vēstuli par oficiālu partnerību ar CYFI.

³⁹ Sanāksme "Sabiedrības izglītošanas virzieni finanšu jomā", FKTK apkopotie sanāksmes materiāli, 2012.

⁴⁰ FKTK apskats par finanšu sektora finanšu izglītības aktivitātēm, 2012.

53. Finanšu un ekonomikas zināšanas jeb finanšu pratība un finanšu prasmju trenēšana ir nepieciešama arī pieaugušajiem Latvijas iedzīvotājiem, kuri jau ir pabeiguši izglītības ieguves procesu, tomēr tālākizglītības jeb mūžizglītības iespējas valsts nepiedāvā tādā izpratnē, lai veidotu finanšu pratības kompetenci. Tāpēc mūžizglītības resursu, t.sk. mācību materiālu, attīstīšana un finanšu treneru, padomdevēju kopu veidošana, veicinot iespējas apgūt finanšu pratību dažādām sabiedrības grupām, ir nozīmīgs šīs Stratēģijas darbības virziens.
54. FKTK veiktajā esošo finanšu un ekonomiskās izglītības materiālu pieaugušajiem izvērtējumā⁴¹ ir secināts, ka universāla izglītojoša informācija vidējas sarežģītības finanšu pakalpojumu patērētājiem ir pieejama, taču plaši sazarotā tīklā – to sniedz gan uzraugošās institūcijas, gan tirgus dalībnieki. Uzraugošo valsts institūciju piedāvātā izglītojošā informācija ir neitrāla un objektīva, dažkārt vairāk teorētiska nekā praktiska. Ir pamats secināt, ka veidojas dažāds informētības un finanšu prasmju līmenis dažādu tirgus dalībnieku klientu vidū, jo atšķirīgs ir tās izglītojošās informācijas apjoms un kvalitāte, kā arī konsultatīvais atbalsts, kuru finanšu pakalpojumu patērētāji iegūst tieši no sava pakalpojumu sniedzēja. Ņemot vērā tirgus dalībnieku biznesa mērķus, liela uzmanība ir pievērsta pakalpojumiem, kas piesaista papildu finanses sektoram, taču, solot klientiem peļņas iespējas nākotnē, netiek būtiski veicināta dziļāku zināšanu saņemšanas nepieciešamība par pakalpojumu reālajām izmaksām un riskiem dažādās tirgus situācijās. Iepriekšminētie secinājumi ir apliecinājuši nepieciešamību pēc finanšu pratības mūžizglītības aktivitāšu koordinācijas un bāzes interneta vietnes, piemēram, FKTK izglītojošā vortāla “Klientu skola” plānotajā jaunajā formātā, kurš tiks ieviests 2014. gadā.
55. FKTK apkopojums⁴² ir uzrādījis arī to, ka pietrūkst tieši mērķētu finanšu un ekonomiskās izglītības aktivitāšu atbilstoši dažādu t.s. sociālo risku grupu vajadzībām, kurām to atšķirīgās situācijas dēļ ir nepieciešama specifiskāka izglītojošā informācija. Šīs grupas ir, piemēram, kredītņēmēji un tādi kredītņēmēji, kuri nonākuši kredītu atmaksas grūtībās, kā arī neaizsargātākās sociālās grupas – bezdarbnieki, iedzīvotāji ar zemāku ienākumu līmeni, grūtnieces un jaunie vecāki, seniori/pensionāri un citas iedzīvotāju grupas (skatīt Stratēģijas 3. pielikumu). Šīs aktivitātes būtu nodrošināmas turpmākās mūžizglītības ietvaros, meklējot piemērotākos komunikācijas kanālus un sadarbības modeļus starp iesaistītajām institūcijām.
56. Vienošanās par turpmāku sadarbību finanšu pratības jomā ir panākta ar Finanšu ministriju un Valsts ieņēmumu dienestu, Ekonomikas ministriju, Labklājības ministriju – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru un Nodarbinātības valsts aģentūru, Latvijas Banku, Latvijas Pašvaldību savienību, tirgus dalībnieku profesionālajām asociācijām – Latvijas Apdrošināšanas brokeru asociāciju, Latvijas Profesionālo apdrošināšanas brokeru asociāciju un Latvijas kooperatīvo krājaizdevu sabiedrību savienību, kā arī ar augstākās izglītības iestādēm – Latvijas Universitāti, Rīgas Tehnisko universitāti, Banku augstskolu un Latvijas Lauksaimniecības universitāti. Stratēģijas izstrādes darba posmā ir veiktas pārrunas ar vairākiem iespējamiem finanšu un ekonomiskās izglītības partneriem, t.sk. nevalstiskajām organizācijām (JA-YE Latvija, Bērnu sociālās un finanšu izglītības biedrība u.c.) par kopīgu aktivitāšu/projektu īstenošanu vai informatīvā un komunikācijas atbalsta sniegšanu, lai izveidotu finanšu pratības treneru un padomdevēju kopas katrā valsts reģionā un veicinātu to attīstību un atpazīstamību.

⁴¹ FKTK apskats par finanšu sektora finanšu izglītības aktivitātēm, 2012.

⁴² FKTK apskats par finanšu sektora finanšu izglītības aktivitātēm, 2012.

57. Sekojot valsts stratēģiskajai virzībai – iekļauties OECD valstu saimē –, 18.04.2013. FKTK iesaistījās OECD valstu starptautiskajā finanšu izglītības ekspertu kopā *International Network for Financial Education* (turpmāk – OECD INFE), kļūstot par pilntiesīgu partneri un nacionālo koordinatori finanšu pratības veicināšanas jomā. Plānojot turpmākās aktivitātes, 2013. gada otrajā pusē esošie finanšu un ekonomiskās izglītības partneri (FKTK, Banku augstskola, IZM, VISC, PTAC, Latvijas Komercbanku asociācija, Latvijas Apdrošinātāju asociācija un arī tirgus dalībnieki) vienojās, ka ir nepieciešams kopīgs stratēģisks dokuments, kurā būtu definēta vienota izpratne par finanšu pratību, sasniedzamie mērķi finanšu pratībā, to īstenošanas iespējas, nepieciešamie resursi un iesaistītās institūcijas. Tika izvērtētas pasaules attīstīto valstu aktivitātes iedzīvotāju finanšu pratības un mājsaimniecību stabilitātes veicināšanā, un par Latvijai piemērotāko attīstības dokumentu partneri atzina vienotas nacionālās stratēģijas izstrādi⁴³, kuru turpmāk īstenotu stratēģiskie partneri, noslēdzot par to attiecīgu vienošanos jeb memorandu. FKTK kā finanšu pratības mūžizglītības aktivitāšu koordinatore Latvijā 23.07.2013. izveidoja Stratēģijas izstrādes darba grupu un ar OECD INFE konsultatīvu atbalstu⁴⁴ un minēto partneru iesaisti ir nodrošinājusi šīs vienošanās izpildi – Stratēģijas izstrādi.

⁴³ OECD/INFE *High-Level Principles on National Strategies for Financial Education*, OECD, 2013.

⁴⁴ *Advancing National Strategies for Financial Education, A Joint Publication by Russia's Presidency and the OECD*, 2013.

IV. FINANŠU PRATĪBAS JĒDZIENS

58. Lai veidotos vienota izpratne par finanšu pratības jēdzienu, Latvijas finanšu un ekonomiskās izglītības veicināšanas partneri ir izveidojuši stratēģisko vīziju jeb redzējumu, kāda būtu vēlamā Latvijas sabiedrības attīstība finanšu pratības jomā. Būtiskākie vīzijas punkti ir šādi:

- ikviens pārzina finanšu plānošanas pamatus un spēj veidot līdzsvarotu privāto/mājsaimniecības budžetu;
- vairākums apzināti veido uzkrājumus un nodrošinās pret iespējamiem nākotnes riskiem;
- vairākums ir finansiāli patstāvīgi un nav atkarīgi no valsts atbalsta, jo plāno savu vecumdienu materiālo labklājību laikus un galvenokārt paļaujas uz pašu nopelnīto un uzkrāto;
- vairākums prot veidot finansiāli ilgtspējīgu personisko finanšu koncepciju, apzinoties savus finanšu mērķus un savas iespējas to sasniegšanā;
- ikviens izprot un apsver finanšu sektora un brīvā tirgus ekonomikas iespējas un riskus, un spēj izmantot priekšrocības sava labklājības līmeņa paaugstināšanai;
- nozīmīga daļa iedzīvotāju ir ekonomiski aktīvi un ar inovatīvu pieeju, tāpēc reģionāli un globāli konkurētspējīgi darba tirgū;
- nozīmīga daļa iedzīvotāju ir spējīgi sniegt padomus un konsultācijas privāto finanšu jautājumos, sekot līdzi ekonomiskiem procesiem un iedrošināt citus, kā vairo labklājību ar finanšu pratības palīdzību.

59. Finanšu pratības veicināšanas partneri Latvijā, izvērtējot OECD INFE ekspertu radīto bāzes definīciju⁴⁵ finanšu pratībai, ir vienojušies par šādu Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības definīciju un citiem finanšu pratības veicināšanas procesā izmantojamiem jēdzieniem:

Finanšu pratība ir zināšanu un prasmju kopums, kas personai ļauj izprast un sekmīgi organizēt savu finanšu pārvaldīšanu un pieņemt pārdomātus lēmumus par dažādu finanšu pakalpojumu izvēli un to izmantošanu, nodrošinot savu privāto finansiālo stabilitāti un ilgtspēju. Finansiāli protošam cilvēkam ir zināšanas par finansēm un ekonomiku un viņš spēj šīs zināšanas izmantot savas turpmākās labklājības veicināšanai un finansiālai izaugsmei, lai sasniegtu savus privātos finansiālos mērķus.

Finanšu izglītība ir zināšanu un prasmju apguve par finanšu lietām un to savstarpējām sakarībām.

Ekonomiskā izglītība ir to ekonomikas likumsakarību apguve, kuras ietekmē privāto finansiālo labklājību un sabiedrības kopējo labklājību, un šo zināšanu turpmāka pilnveide.

Finanšu stabilitāte ir mājsaimniecības uzkrājumu līmenis (vismaz triju mēnešu ienākumu apmērā), kas atļauj tai absorbēt/izturēt iespējamus finansiālus satricinājumus noteiktā laika periodā.

⁴⁵ "Financial literacy of adults as 'a combination of awareness, knowledge, skills, attitude and behaviours necessary to make sound financial decisions and ultimately achieve individual financial wellbeing'", *Promoting Financial Inclusion through Financial Education: OECD/INFE Evidence, Policies and Practise, Atkinson and Messy, 2012*

Finansiālā ilgtspēja (*financial sustainability* – angļu val.) ir indivīda spēja, uzturot esošo dzīves kvalitātes līmeni, reizē nodrošināt attīstību un plānoto izaugsmi ilgtermiņā.

Finanšu rīcības spēja (*financial capability* – angļu val.) ir spēja pieņemt racionālus un savām vajadzībām atbilstošus lēmumus par privātajām finansēm.

Finanšu koncepcija (*financial concept* – angļu val.) ir zināšanās un prasmēs balstīts risinājums (pieeja) privāto finansiālo mērķu sasniegšanai.

Finanšu pakalpojumu vides integritāte (*financial integrity* – angļu val.) ir finanšu pakalpojumu adekvāts nodrošinājums, to pieejamība (*inclusion* – angļu val.) un piemērotība patērētāju vajadzībām un patērētāju pilnvērtīga iekļaušanās pakalpojumu vidē kā aktīviem un zinošiem tās dalībniekiem.

V. STRATĒGISKIE MĒRĶI UN DARBĪBAS VIRZIENI

60. Hierarhiski augstākais nacionāla līmeņa vidēja termiņa plānošanas dokuments Latvijā ir *Nacionālās attīstības plāns 2014.–2020. gadam* (turpmāk – NAP), kurā noteikts, ka finansiāli stabila, ilgtspējīga un izglītota sabiedrība ir galvenais resurss Latvijas ekonomiskajai izaugsmei.⁴⁶ Tāpēc Stratēģijas mērķi ir definēti saskaņā ar NAP redzējumu – “Ekonomikas izrāviens – katra Latvijas iedzīvotāja un valsts labklājības pieaugumam!” – un tajā izvirzītajiem Latvijas sabiedrības attīstības mērķiem kārtējam periodam.
61. NAP darbības virzieni, kas ir saistoši finanšu pratības jomai, ir – valsts izglītības satura pilnveide dažādu kompetenču attīstībai un iespējas attīstīt kompetences ārpus valsts izglītības sistēmas mūža garumā; iedzīvotāju drošumspējas un spējas pielāgoties mainīgiem apstākļiem veicināšana; vidusšķiras nostiprināšana, apzinoties, ka mājsaimniecību finanšu stabilitāte ir arī finanšu sektora stabilitāte un garantija turpmākai valsts ekonomiskai izaugsmei; Latvijas iedzīvotāju konkurētspēja vietējā darba tirgū un ārvalstīs.
62. Finanšu pratības veicināšanas partneri Latvijā ir vienojušies par trim stratēģiskajiem mērķiem finanšu pratības jomā. Katram mērķim ir noteikti svarīgākie darbības virzieni (turpmāk – numurs pēc kārtas + DV) un tajos veicamie uzdevumi, kuru izpildei partneri nodrošina un plāno turpmākajam periodam katrs savas vai kopīgas finanšu un ekonomiskās izglītošanas aktivitātes šo mērķu sasniegšanai (skatīt mērķu īstenošanas aktivitāšu tabulu pēc mērķu uzskaitījuma).
63. 1. mērķis ir **FINANŠU PLĀNOŠANAS UN UZKRĀJUMU VEIDOŠANAS TRADĪCIJA**, lai veicinātu Latvijas mājsaimniecību stabilitāti, labklājību un finansiālo ilgtspēju jebkurā dzīves posmā, ir jāveido ilgtermiņa finanšu plānošanas tradīcija – no maksājumu disciplīnas līdz privātiem uzkrājumiem un ieguldījumiem. Šā mērķa darbības virzieni ir:
- 1. DV:** Valsts izglītības satura pilnveide, nodrošinot iespēju ikvienā izglītības pakāpē attīstīt finanšu pratību.
  - 2. DV:** Mūžizglītības resursu attīstīšana, veicinot pašmācības iespējas finanšu pratībā, dažādām sabiedrības grupām (tostarp personām ar funkcionāliem traucējumiem).
  - 3. DV:** Konsultatīvo pakalpojumu tīkla izveide un uzturēšana.
64. 2. mērķis ir **FINANŠU PAKALPOJUMU VIDES INTEGRITĀTE**, lai nodrošinātu finanšu pakalpojumu piedāvātāju atbildīgu un patērētāju vajadzībām piemērotu piedāvājumu un veicinātu patērētāju izsvērtas, riskus un iespējas izpratošas finanšu pakalpojumu izvēles. Šā mērķa darbības virzieni ir:
- 4. DV:** Sabiedrības izpratnes veicināšana par finanšu pakalpojumiem, to būtību un riskiem.
  - 5. DV:** Finanšu pakalpojumu lietotāju vajadzībām piemērots, godprātīgs un atbildīgs pakalpojumu piedāvājums.

⁴⁶ Nacionālās attīstības plāns 2014.–2020. gadam.

65. 3. mērķis ir **SABIEDRĪBAS FINANSIĀLĀ ILGTSPĒJA UN ATTĪSTĪBA**, lai paaugstinātu sabiedrības zināšanu līmeni par tirgus ekonomikas pamatiem, monetāro politiku, spēju izvērtēt ekonomiskos procesus valstī, t.sk. dažādus ekonomiskās izaugsmes scenārijus, lai veicinātu Latvijas iedzīvotāju ekonomisko patstāvību un izaugsmes iespējas. Šā mērķa darbības virzieni ir:

6. DV: Sabiedrības zināšanu līmeņa un analītisko prasmju pilnveide par tirgus ekonomiku, finanšu sistēmas darbību.

7. DV: Iedzīvotāju finansiālās un ekonomiskās aktivitātes veicināšana.

66. Partneri ir vienojušies par šādu stratēģisko mērķu īstenošanas uzdevumu un aktivitāšu veikšanu atbilstoši definētajiem darbības virzieniem:

1. MĒRĶIS: FINANŠU PLĀNOŠANAS UN UZKRĀJUMU VEIDOŠANAS TRADĪCIJA (1., 2. UN 3. DV)

1. DV: Valsts izglītības satura pilnveide, nodrošinot iespēju ikvienā izglītības pakāpē attīstīt finanšu pratību	IESAISTĪTĀS INSTITŪCIJAS	MĒRĶGRUPA	RESURSS	GAITA
1. UZDEVUMS: Pirmsskolas izglītība				
Ievadmācības un aktivitātes pirmsskolas izglītības iestādēs (PII). Mācību materiālu piedāvājums, t.sk. ikgadējā <i>Child and Youth Finance International</i> Finanšu izglītības nedēļa	Atkarībā no aktivitātes visi partneri, t.sk. NVO – Bērnu sociālās un finanšu izglītības biedrība (turpmāk – BSFI biedrība), JA-YE Latvija u.c.	Pirmsskolas izglītības iestāžu audzēkņi	Piesaistīto pušu budžeti	Attīstība visu periodu
2. UZDEVUMS: Vispārējās izglītības saturs				
Pilnveidot vispārējās izglītības mācību priekšmetu programmu paraugu saturu par finanšu pratības jautājumiem	IZM, VISC	Izglītojamie visās izglītības pakāpēs	Piesaistīto pušu budžeti	Visu periodu
Sniegt konsultatīvo atbalstu un ekspertīzi VISC mācību materiālu izstrādē	FKTK, PTAC, Latvijas Banka, Komerčbanku asociācija, komercbankas, BSFI biedrība	Skolēni	Piesaistīto pušu resursi	Visu periodu

3. UZDEVUMS: Atbalsts pedagogiem

Banku augstskolas pētniecības projekts <i>"Financial Education – leveraging the efficiency in schools"</i> metodisko ieteikumu izstrādei pedagogiem par finanšu pratību	Banku augstskola	Pedagogi, sociālās aprūpes centru darbinieki un sociālie pedagogi, sociālie darbinieki	ES fondu finansējums, Banku augstskolas līdzfinansējums	27 mēneši (2012–2014)
Pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveides programmas par finanšu pratības jautājumiem (visu mācību priekšmetu skolotājiem)	Visi partneri, NVO – BSFI biedrība, JA-YE Latvija u.c.	Visu mācību priekšmetu skolotāji	Piesaistīto pušu budžeti, iespējams ES finansējums	Attīstība visu periodu

4. UZDEVUMS: Augstākā izglītība

Veicināt finanšu pratības apmācības pedagogu, kā arī citās studiju programmās augstākās izglītības mācību iestādēs	IZM, Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte u.c. augstākās izglītības iestādes	Skolotāju izglītības profesionālo programmu un citu programmu studenti	Piesaistīto pušu budžeti	Attīstība visu periodu
--	--	--	--------------------------	------------------------

2. DV: Mūžizglītības resursu/mācību materiālu attīstīšana, veicinot iespējas apgūt finanšu pratību dažādām sabiedrības grupām

IESAISTĪTĀS
INSTITŪCIJAS

MĒRĶGRUPA

RESURSS

GAITA

5. UZDEVUMS: Neatkarīgu izglītojošu interneta vietņu attīstība un interneta rīku piedāvājums

Izglītojoša vietne "Naudas skola"	Latvijas Banka	Skolēni, skolotāji, visa sabiedrība	Latvijas Bankas budžets	Attīstība visu periodu
Izglītojošais vortāls "Klientu skola" (t.sk. KLIENTA ABC, pārbaudes testi)	FKTK	Sektora klienti, visa sabiedrība	FKTK budžets	2014 – jauns formāts, attīstība visu periodu
PTAC vietne (izglītojoši materiāli finanšu pakalpojumu lietotājiem)	PTAC	Visa sabiedrība	PTAC budžets	Attīstība visu periodu

6. UZDEVUMS: Finanšu pakalpojumu sniedzēju vietņu attīstība un interneta rīku piedāvājums

Izglītojoša vietne MANA PENSIJA	Latvijas Centrālais depozitārijs, Komercbanku asociācija	Visa sabiedrība	Partneru finansējums	Attīstība visu periodu
Komercbanku asociācijas vietne un mācību materiāli	Komercbanku asociācija	Visa sabiedrība	Komercbanku asociācijas budžets	Attīstība visu periodu

Latvijas Apdrošinātāju asociācijas (LAA) vietne, t.sk. klientu sadaļa	LAA	Visa sabiedrība	LAA budžets	2014 – jauns formāts, attīstība visu periodu
Citu profesionālo asociāciju izglītojošas aktivitātes un projekti	Tirgus dalībnieku profesionālās asociācijas atkarībā no informācijas tēmas	Ikviens interesents	Iesaistīto pušu finansējums	Attīstība visu periodu
Tirgus dalībnieku izglītojošas vietas, budžeta plānošanas rīki un privāto finanšu plānošanas treniņi	Tirgus dalībnieki	Ikviens interesents	Tirgus dalībnieku finansējums	Attīstība visu periodu
7. UZDEVUMS: Izglītojošu, t.sk. klātienē, aktivitāšu īstenošana				
Apmeklētāju centrs NAUDAS PASAULE	Latvijas Banka	Skolēni – vidusskola, studenti, visa sabiedrība	Latvijas Bankas budžets	Attīstība visu periodu
Pētniecisko darbu/projektu/konkursu organizēšana	Atkarībā no aktivitātes (Swedbank Privātpersonu finanšu institūts, NASDAQ OMX Riga, Banku augstskola, JA-YE Latvija u.c.)	Skolēni/studenti	Piesaistīto pušu budžeti	Visu periodu
Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) mācību sarakstu aktualizēšana, iekļaujot aktivitātes, kuru saturā ir finanšu pratības tēmas	Labklājības ministrijas Apmācību komisija	Bezdarbnieki, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļautās personas	Labklājības ministrijas budžets	Visu periodu
Lekciju/semināru/praktisko mācību organizēšana dažādām mērķauditorijām	Visi partneri atkarībā no aktivitātes, t.sk. NVO	Atkarībā no aktivitātes un tēmas (t.sk. darba meklētāji un bezdarba riskam pakļautās personas, topošie uzņēmēji, jaunieši u.c.)	Piesaistīto pušu budžeti	Visu periodu
Izglītojošas kampaņas (t.sk. medijos un sociālajos medijos, piemēram, ikgadējā Finanšu izglītības nedēļa sadarbībā ar CYFI)	Visi partneri	Dažādas grupas atkarībā no aktivitātes satura	Piesaistīto pušu budžeti	Regulāri visu periodu

3. DV: Konsultatīvo pakalpojumu tīkla izveide un uzturēšana	IESAISTĪTĀS INSTITŪCIJAS	MĒRĶGRUPA	RESURSS	GAITA
8. UZDEVUMS: Atbalsta nodrošināšana pakalpojumu lietotājiem, t.sk. sūdzību izskatīšana un analīze, ārpustiesas strīdu izskatīšana				
Individuāls konsultatīvais atbalsts, iesniegumu/sūdzību izskatīšana un analīze, aktuāli skaidrojošie materiāli	FKTK, Ekonomikas ministrija, PTAC, Komercbanku asociācija un LAA ombuds, kā arī NVO	Finanšu pakalpojumu patērētāji	Piesaistīto pušu budžeti	Visu periodu
Regulāra kolektīvās konsultatīvās informācijas nodrošināšana, izmantojot mediju vidi/internetu	Atkarībā no informācijas tēmas	Atkarībā no informācijas tēmas	Piesaistīto pušu budžeti	Pēc nepieciešamības
9. UZDEVUMS: Finanšu pratības padomdevēju kopu veicināšana un pilnveide				
Sadarbības projekti ar pašvaldībām, sociālajiem dienestiem, valsts institūciju reģionālajām iestādēm un publisko bibliotēku tīklu, kā arī NVO sektoru	Visi partneri atkarībā no aktivitātes	Atkarībā no projekta satura	Piesaistīto pušu budžeti	Visu periodu

2. MĒRĶIS: FINANŠU PAKALPOJUMU VIDES INTEGRITĀTE (4. UN 5. DV)

4. DV: Sabiedrības izpratnes veicināšana par finanšu pakalpojumiem, to būtību un riskiem	IESAISTĪTĀS INSTITŪCIJAS	MĒRĶGRUPA	RESURSS	GAITA
10. UZDEVUMS: Informācijas pieejamības nodrošināšana				
Licencētu finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku un citu licencētu finanšu pakalpojumu sniedzēju datu bāze, skaidrojoša informācija, brīdinājumi u.c.	FKTK, PTAC vietnes internetā	Finanšu pakalpojumu patērētāji	FKTK un PTAC budžets	Visu periodu
Skaidrojoša informācija par valsts obligātās sociālās apdrošināšanas darbības pamatprincipiem un sociālās apdrošināšanas iemaksu ietekmi uz nākotnes pensiju un pabalstu lielumu	Labklājības ministrija un VSAA	Darbspējīgā vecuma iedzīvotāji	Esošā finansējuma ietvaros	Visu periodu
Skaidrojoša informācija sabiedrībai par Latvijas Bankas uzturēto Kredītu reģistru	Latvijas Banka	Kredītu reģistra dalībnieki, finanšu pakalpojumu patērētāji	Kredītu reģistra dalībnieku, FKTK, Latvijas Bankas finansējums	Attīstība visu periodu

Kredītbirojs, citi reģistri par iedzīvotāju saistībām un to izpildi, skaidrojoša informācija sabiedrībai	Ekonomikas ministrija, Komerčbanku asociācija	Finanšu un citu pakalpojumu lietotāji un to sniedzēji	Piesaistīto pušu budžeti	Attīstība visu periodu
Skaidrojoša objektīva informācija finanšu pakalpojumu lietotājiem par pakalpojumiem (t.sk. medijos, internetā)	Tirgus dalībnieki un to profesionālās asociācijas	Tirgus dalībnieku klienti, ikviens interesents	Tirgus dalībnieku/asociāciju finansējums	Visu periodu

11. UZDEVUMS: Finanšu pakalpojumu lietotāju prasmju pilnveidošana

Izglītojošu materiālu piedāvājums prasmju turpmākai attīstīšanai atbilstoši pakalpojumu vides attīstībai	Visi partneri atkarībā no aktivitātes mērķa	Finanšu sektora klienti, citi finanšu pakalpojumu lietotāji, visa sabiedrība	Piesaistīto pušu budžeti	Visu periodu
--	---	--	--------------------------	--------------

5. DV: Finanšu pakalpojumu lietotāju vajadzībām piemērots, godprātīgs un atbildīgs pakalpojumu piedāvājums	IESAISTĪTĀS INSTITŪCIJAS	MĒRĶGRUPA	RESURSS	GAITA
--	--------------------------	-----------	---------	-------

12. UZDEVUMS: Veicināt normatīvo aktu un labās prakses paraugu ieviešanu aktuālajā piedāvājumā

Pakalpojumu vides uzraudzība un pastāvīgs izvērtējums (t.sk. likumu grozījumu, vadlīniju, ieteikumu izstrāde), veidojot dialogu ar pakalpojumu sniedzējiem par nepieciešamajām izmaiņām, kā arī sankciju piemērošana, ja nepieciešams, un sabiedrības informēšana par tām	FKTK, PTAC, Konkurences padome	Visu finanšu pakalpojumu piedāvātāji; informēšana – visa sabiedrība	FKTK, PTAC un Konkurences padomes budžets	Visu periodu
---	--------------------------------	---	---	--------------

13. UZDEVUMS: Veicināt finanšu pakalpojumu sniedzēju vienotus ētikas principus

Kopīgu labās prakses paraugu un/vai ētikas standartu izveide katrā pakalpojumu sniedzēju segmentā, darot tos zināmus finanšu pakalpojumu lietotājiem	Banku augstskola, tirgus dalībnieku profesionālās asociācijas, finanšu pakalpojumu sniedzēji	Finanšu pakalpojumu lietotāji	Piesaistīto pušu budžeti	Pēc nepieciešamības
Stratēģijas izstrāde klientu izglītošanai apdrošināšanas sektorā (t.sk. LAA labās prakses sadaļa apdrošinātāju mājas lapās)	LAA un LAA biedri	Visa sabiedrība	Piesaistīto pušu budžeti	Izstrāde – 2014. gadā, ieviešana – 2015. gadā

3. MĒRĶIS: SABIEDRĪBAS FINANSIĀLĀ ILGTSPĒJA UN ATTĪSTĪBA (6. UN 7. DV)

6. DV: Sabiedrības zināšanu līmeņa un analītisko prasmju pilnveide par tirgus ekonomiku, finanšu sistēmas darbību	IESAISTĪTĀS INSTITŪCIJAS	MĒRĶGRUPA	RESURSS	GAITA
14. UZDEVUMS: Informējošu un izglītojošu materiālu nodrošināšana, t.sk. ekspertu līmenim				
Par finanšu sektora darbību un attīstības tendencēm	FKTK (analītiskie materiāli, statistika, vietnes)	Ikviens interesents	FKTK resurss	Visu periodu
Par nebanku patērētāju kredītēšanas pakalpojumu sektora darbību un attīstības tendencēm	PTAC statistika, analītika	Ikviens interesents	PTAC resurss	Visu periodu
Par norisēm tautsaimniecībā un tās attīstības tendencēm	Latvijas Banka (analītiskie materiāli, statistika, interneta vietnes)	Ekonomikas un finanšu ekspertu auditorija, ikviens interesents	Latvijas Bankas budžets	Visu periodu
Par ekonomikas aktualitātēm, normatīvo aktu un ekonomiskās vides ietekmi uz privātajām finansēm	Tirgus dalībnieki (<i>Swedbank</i> Privātpersonu finanšu institūts, <i>SEB banka</i> , <i>DNB</i> , <i>Nordea banka</i> u.c. tirgus dalībnieki)	Ikviens interesents	Piesaistīto pušu budžeti	Visu periodu
15. UZDEVUMS: Analītisko prasmju pilnveide (pētījumi, diskusijas, konferences u.c.)				
Regulārs (ikgadējs) Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības līmeņa izmaiņu mērījums, nodrošinot iegūto datu analīzi un publiskošanu	FKTK (Finanšu pratības INDEKSS, ikgadējais ziņojums)	Ikviens interesents	FKTK budžets	Ieviešana – 2014. gadā, monitorings – katru gadu
Regulāras (ikgadējas) tautsaimniecības konferences un citas diskusijas par aktuālām makroekonomiskām norisēm	Latvijas Banka	Ekonomikas ekspertu auditorija	Latvijas Bankas budžets	Visu periodu
Finanšu ministrijas analītiskie materiāli (valsts budžets, ES fondi, Valsts ieņēmumu dienests (VID) informācijas bāzes u.c.)	Finanšu ministrija un VID	Ekspertu auditorija, arī ikviens interesents	FM un VID resurss	Visu periodu
Valsts ekonomiskās attīstības analīze un ekspertīze	Ekonomikas ministrija (ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību u.c. analītiskie materiāli)	Ekonomikas ekspertu auditorija, uzņēmēji, arī ikviens interesents	EM budžets	Visu periodu

Starptautiskās zinātniski pētnieciskās informācijas aprites nodrošināšana	Visi partneri atkarībā no informācijas tēmas	Ekonomikas, finanšu un izglītības ekspertu auditorija	Piesaistīto pušu budžeti	Visu periodu
---	--	---	--------------------------	--------------

7. DV: Iedzīvotāju finansiālās un ekonomiskās aktivitātes veicināšana	IESAISTĪTĀS INSTITŪCIJAS	MĒRĶGRUPA	RESURSS	GAITA
16. UZDEVUMS: Informatīvais atbalsts ilgtermiņa attīstībai				
Par iespējām darboties ar savām finansēm, vairojot tās	FKTK, tirgus dalībnieku profesionālās asociācijas atkarībā no informācijas satura	Ikviens interesents	Piesaistīto pušu budžeti	Visu periodu
Finanšu pratības partneru komunikācijas projekti/aktivitāšu veicināšanas kampaņas	Visi partneri atkarībā no projekta satura, t.sk. NVO	Atbilstoši tematiskajai ievirzei, t.sk. topošie uzņēmēji	Piesaistīto pušu budžeti	Visu periodu
17. UZDEVUMS: Normatīvās vides izpratnes un tās pilnveides veicināšana				
Normatīvo aktu izmaiņu ietekmes uz katra iedzīvotāja/mājsaimniecības finansiālo ilgtspēju un ekonomiskajām aktivitātēm analīze un ierosinājumi pilnveidei	Finanšu ministrija un VID, Labklājības ministrija un VSAA, Ekonomikas ministrija un PTAC, FKTK, KP	Visa sabiedrība	Piesaistīto pušu resursi	Visu periodu

67. Nosakot Stratēģijas mērķus, darbības virzienus un veicamos uzdevumus katrā no tiem, partneri ir vadījušies pēc pārliecības, ka tādas zināšanas un prasmes kā privāto finanšu plānošana, kuras rezultāts ir līdzsvarots mājsaimniecības budžets, uzkrājumu veidošana un to dažādošana, kas nodrošina ikviena iedzīvotāja finanšu stabilitāti ilgtermiņā, privātā kapitāla pavairošana un atvērtība jaunām iniciatīvām darba tirgū un uzņēmējdarbībā, kas veicina finansiālo ilgtspēju un potenciālu labklājības līmeņa paaugstināšanai, būs noteicošās nākotnes dzīves kvalitātē. Ikviens iedzīvotājs noteiktos apstākļos var būt finansiāli un ekonomiski aktīvs, ja viņam piemīt tāda kompetence kā finanšu pratība, kura veicina iepriekšminētās kvalitātes un dzīves gaitā dažkārt ir nozīmīgāka par ienākumu līmeni un profesionālo kvalifikāciju, jo izšķirīgs nosacījums dzīves kvalitātes veidošanā ir nevis personas rīcībā esošo finanšu daudzums, bet prasmes tās efektīvi pārvaldīt un plānot savu nākotni.

68. Ņemot vērā Stratēģijas izstrādes darba gaitā, t.sk. pētījumos, secināto, ka dažādās Latvijas iedzīvotāju grupās ir novērojams atšķirīgs zināšanu līmenis par finanšu un ekonomikas tematiem, turklāt dažām no šīm grupām ir specifiska sociālā situācija un no tās izrietošas atšķirīgas

vajadzības, mācību materiālu un izglītojošo aktivitāšu plānošanā būtu jāņem vērā šo grupu vajadzības kā prioritāras iepretim aktivitātēm, kas vērstas kopumā uz visu sabiedrību.

69. SKDS pētījums⁴⁷ parāda – savu kompetenci finanšu jautājumos zemāk vērtē sievietes, īpaši mājsaimnieces, personas ar zemāku ienākumu līmeni neatkarīgi no dzimuma, kā arī jaunieši ārpus formālās izglītības un bezdarbnieki vai darba meklētāji. Risinot ar finansēm saistītus matemātiskus uzdevumus, neviena vai tikai viena pareiza atbilde biežāk novērojama šādās grupās – personas, kas ir vecākas par 55 gadiem, personas ar vidējo speciālo izglītību, fiziska darba veicēji, pensionāri, lauku reģionu iedzīvotāji, un iedzīvotāji, kuru ienākumi nepārsniedz apmēram 140 euro mēnesī uz vienu cilvēku. Novērojama tendence – jo augstāka materiālā nodrošinātība, jo augstāk aptaujātā persona vērtē savas prasmes plānošanā.
70. Mērķa grupās, kurās finanšu pratības veicināšana būtu īpaši noderīga, veidojot pozitīvu attieksmi pret naudu un veicinot interesi un padziļinātu izpratni par finansēm un ekonomiku, ir lietderīgi izmantot nevalstisko organizāciju un citu institūciju iesaisti un atbalstu, par finanšu pratības aģentiem veidojot reģionālo izglītības, kultūras un sporta centru, medicīnas un sociālās aprūpes iestāžu darbiniekus, baznīcu un reliģisko organizāciju pārstāvjus, pašvaldības un publisko bibliotēku tīklu, tādējādi nodrošinot daudzveidīgu sadarbību starp finanšu un ekonomiskās izglītības piedāvātājiem un tās lietotājiem.
71. Finanšu pratības mūžizglītības aktivitātēm dažādās sociālajās un demogrāfiskajās grupās ir jāizmanto atšķirīga pieeja, ņemot vērā šo grupu atšķirīgo dzīves pieredzi, uztveres spējas, kā arī prasmes lietot informācijas tehnoloģijas, un jānodrošina, piemēram, gan interaktīvas izziņas iespējas internetā, gan klātienē lekcijas un nepieciešamās diskusijas, gan drukāti informatīvie materiāli, t.sk. personām ar funkcionāliem traucējumiem.
72. Lai Latvijas sabiedrības dzīves kvalitāte kopumā tuvotos attīstīto valstu dzīves kvalitātei, nozīmīgs resurss ir gan iedzīvotāju zināšanas un prasmes, gan viņu spējas elastīgi pielāgoties jauniem apstākļiem un pārorientēties, ja nepieciešams, efektīvi izmantojot iegūtās zināšanas un prasmes. Finanšu pratība ir būtiska mūsdienu indivīda dzīves sastāvdaļa, bez kuras nav iedomājama pilnvērtīga iekļaušanās attīstītā sabiedrībā.
73. Latvijā kopš 06.03.2013. ir spēkā Fiskālās disciplīnas likums, kura mērķis ir noteikt tādas valsts fiskālās politikas principus un nosacījumus, kas nodrošina ekonomikas ciklā sabalansētu budžetu un tādējādi sekmē ilgtspējīgu valsts attīstību, makroekonomisko stabilitāti un samazina ārējo faktoru negatīvu ietekmi uz tautsaimniecību, tāpēc ir pamats uzskatīt, ka valsts finanšu sabalansētība un ekonomiskās sistēmas stabilitāte kā jauna tendence Latvijas attīstības procesā sasniegs arī ikvienu iedzīvotāju individuālā līmenī un veicinās Latvijas mājsaimniecību labklājību un attīstību.

⁴⁷ SKDS "Mērķa grupu finanšu pratības izpēte", 2011

VI. STRATĒGIJAS IEVIEŠANA

74. Sadarbības partneri paraksta starpinstitucionālu vienošanos par sadarbību (turpmāk – Memorands) Stratēģijas ieviešanai, lai nodrošinātu stratēģisko mērķu pakāpenisku sasniegšanu un plānoto uzdevumu izpildi atbilstoši savas kompetences un institucionālās atbildības ietvaram.
75. Stratēģiskie partneri ir tie partneri, kuri ir parakstījuši Memorandu, – FKTK, PTAC, Banku augstskola, IZM, VISC, Komercbanku asociācija un Latvijas Apdrošinātāju asociācija. Stratēģijas mērķu īstenošanā piedalās gan stratēģiskie partneri, gan citi sadarbības partneri, kas devuši savu piekrišanu iesaistīties kopīgās aktivitātēs, kā arī sniegt citu nepieciešamo atbalstu finanšu pratības veicināšanai Latvijā.
76. Stratēģijas ieviešanas vadībai un turpmākai aktivitāšu koordinācijai, pamatojoties uz deleģējumu Stratēģijas izstrādes darba grupā, tiek izveidota Stratēģijas ieviešanas darba grupa (turpmāk – Darba grupa), kurā ir pārstāvēti stratēģiskie partneri, kā arī citi sadarbības partneri pēc nepieciešamības. Darba grupas aktivitāšu koordināciju un kārtējo sanāksmju norisi nodrošina FKTK, deleģējot savu pārstāvi Darba grupas vadībai. Darba grupas sanāksmes notiek katru ceturksni, lai izvērtētu notikušās finanšu pratības veicināšanas aktivitātes iepriekšējā periodā un plānotu tās nākamajiem periodiem.
77. Darba grupai, ja nepieciešams, saistībā ar plānotajām aktivitātēm var piesaistīt pastāvīgos konsultantus, kā arī tā var izmantot dažādu ekspertu līdzdalību konkrētu finanšu izglītības projektu/kampaņu īstenošanā.
78. Darba grupa katra gada sākumā izvērtē kalendārā gada stratēģisko mērķu izpildes indikatoru (skatīt Stratēģijas 81. punktu) līmeni un sagatavo mērķu izpildes indikatoru apskatu, kā arī kārtējā gada aktivitāšu plānu iesniegšanai stratēģisko partneru vadībai.
79. Stratēģijas ieviešanas izpildi un Darba grupas darbību pārrauga stratēģisko partneru vadības pārstāvji.
80. Stratēģijas ieviešana tiek īstenota par Stratēģisko partneru, kā arī citu iesaistīto partneru un institūciju budžeta līdzekļiem, kā arī iespējami no ES fondu līdzekļiem. Katrs stratēģiskais partneris nepieciešamo finansējumu savām aktivitātēm plāno patstāvīgi (t.sk. sava pārstāvja darba izmaksām Darba grupā). Partneri var vienoties par kopīgu finansējumu nepieciešamām aktivitātēm (mediju kampaņām, mācību projektiem u.c.) katram nākamajam periodam.

VII. MĒRĶU IZPILDES MĒRĪŠANA

81. Stratēģisko mērķu izpilde tiek mērīta, izmantojot šādus mērķu izpildes indikatorus atbilstoši katra mērķa būtībai:

1. MĒRĶIS: FINANŠU PLĀNOŠANAS UN UZKRĀJUMU VEIDOŠANAS TRADĪCIJA

Izpildes indikators	Sākuma līmenis (2013)	Virzība	Mērķa līmenis (2020)	Datu avots un saņemšanas laiks
Mājsaimniecības, kas pastāvīgi plāno savu budžetu (seko ieņēmumu un izdevumu līdzsvaram)	50.4% (11.2013.)	Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)	55–65%	Finanšu pratības ikgadējā aptauja/ februāris
Mājsaimniecības, kas daļu ienākumu regulāri novirza uzkrājumiem	31% (07. 2013.)	Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)	45–55%	Finanšu pratības ikgadējā aptauja/ februāris
Mājsaimniecību kopējo uzkrājumu apmērs (noguldījumi, pensiju sistēmas 2. un 3. līmenis, ieguldījumu, finanšu instrumenti, uzkrājošā apdrošināšana u.c.)	~ 7 miljardi euro (12.2013.)	Pieaugošs rādītājs	~ 11 miljardi euro	FKTK statistika/ 15. februāris
Dzīvības apdrošināšanas īpatsvars (%) pret kopējo apdrošināšanas tirgus apjomu	19% (12.2013)	Pieaugošs rādītājs	30%	FKTK statistika/ 15. februāris

2. MĒRĶIS: ATBILDĪGA FINANŠU PAKALPOJUMU VIDE UN FINANŠU INTEGRITĀTE

Izpildes indikators	Sākuma līmenis (2013)	Virzība	Mērķa līmenis (2020)	Datu avots un saņemšanas laiks
Finanšu integritātes indekss (pakalpojumu lietotāju skaits finanšu sektorā)	100	Pieaugošs rādītājs (2–3% gadā)	115–125	FKTK statistika
Uzticēšanās finanšu un kapitāla tirgum un pakalpojumu sniedzējiem	41.6% (uzticas vai ir neitrāla attieksme)	Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)	45–55%	FKTK ikgadējā socioloģiskā aptauja

Mājsaimniecību kopējo problemātisko (kavēti ilgāk par 90 dienām) kredītu apmērs/skaits Nebanku jeb t.s. ātro kavēto kredītu apmērs/skaits	12%, skaits – 137 783 (augstākais fiksētais – 19.6% (09.2011))	Krītošs rādītājs (1–3% gadā)	3–5 %	FKTK statistika/ 15. februāris PTAC statistika
Risku apdrošināšanas parakstīto prēmiju apmērs uz vienu iedzīvotāju	120 <i>euro</i>	Pieaugošs rādītājs (6–9% gadā)	200 <i>euro</i>	FKTK statistika/ 15. februāris
Iedzīvotāju īpatsvars, kas izpēta visu informāciju par pakalpojumu un salīdzina vairākus piedāvājumus	32% (01.2014.)	Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)	39–51%	Finanšu pratības ikgadējā aptauja/ februāris

3. MĒRĶIS: SABIEDRĪBAS FINANSIĀLĀ ILGTSPĒJA UN ATTĪSTĪBA

Izpildes indikators	Sākuma līmenis (2013)	Virzība	Mērķa līmenis (2020)	Datu avots un saņemšanas laiks
Mājsaimniecību kredītu/ noguldījumu attiecība komercbankās	1.48	Krītošs rādītājs	1.1	FKTK statistika/ 15. februāris
Mājsaimniecības, kas uzskata, ka brīvie līdzekļi būtu arī jāiegulda papildu peļņai	24% (01.2014.)	Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)	30–37%	Finanšu pratības ikgadējā aptauja/ februāris
Kopējais rezidentu noguldījumu atlikums komercbankās	~ 10.2 miljardi <i>euro</i>	Pieaugošs rādītājs (5% gadā)	~ 14 miljardi <i>euro</i>	FKTK statistika/ 15. februāris
IKP uz vienu iedzīvotāju	~ 10 400 <i>euro</i>	Pieaugošs rādītājs (3–5% gadā)	~ 13 400	Centrālā statistikas pārvalde

82. Lai nodrošinātu stratēģisko mērķu izpildes indikatoru regulāru izvērtēšanu un to apskata sagatavošanu, un citu rādītāju apkopošanu, kas vispārīgi raksturo sabiedrības finansiālo situāciju un tās finanšu pratības līmeni, kā arī partneru veikto finanšu izglītības aktivitāšu uzskaiti, stratēģiskie partneri (un citi partneri pēc nepieciešamības) par katru kalendāro gadu pēc FKTK lūguma iesniedz nepieciešamo informāciju atbilstoši ikgadējā finanšu pratības monitoringa standarta veidlapai (skatīt Stratēģijas 2. pielikumu).

83. FKTK apkopo un apstrādā ikgadējā monitoringa rādītājus noteiktajā formātā.

VIII. FINANŠU PRATĪBAS INDEKSS

84. Latvijā līdz šim nav notikuši regulāri valsts mēroga pētījumi, kas noskaidrotu finanšu pakalpojumu patērētāju zināšanu līmeni visos būtiskajos finanšu pratības tematos un dotu iespēju mērīt aktivitāšu ietekmi un finanšu pratības līmeņa izmaiņas sabiedrībā noteiktā laika posmā, tādēļ FKTK kā nacionālais koordinators finanšu pratības veicināšanas jomā ir paredzējusi izstrādāt jaunu mērījumu sistēmu un tās rezultātu apkopošanas metodiku – Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības indeksu (turpmāk – Indekss).
85. Indekss ietvers FKTK veiktās iedzīvotāju finanšu pratības ikgadējās socioloģiskās aptaujas rezultātus jeb pozitīvo punktu skaitu, kas raksturo iedzīvotāju kopējo finanšu pratības līmeni, kā arī nepieciešamos statistiskos rādītājus, kas raksturo Latvijas mājsaimniecību finansiālo stabilitāti, to izaugsmi un ilgtspēju.
86. Sākot ar 2014. gadu, FKTK veiks Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības ikgadējo aptauju, t.sk. OECD INFE finanšu pratības mērīšanas bāzes aptauju, lai nodrošinātu iespējas salīdzināt finanšu pratības līmeni starp OECD valstīm, kā arī lai fiksētu finanšu pratības bāzes līmeni Indeksa izveidei un nodrošinātu tās turpmākos mērījumus. FKTK organizēs un koordinēs komunikāciju ar sabiedrību par šā Indeksa ikgadējām izmaiņām.

IX. PIELIKUMI

1. PIELIKUMS

Latvijas sabiedrības finanšu un ekonomisko zināšanu pilnveides procesa SVID analīze

IEKŠĒJIE FAKTORI

STIPRĀS PUSES

Obligātajā izglītības virzienā:

- Iesāktais mācību satura pilnveides process
- Esošie spēcīgie sociālo/ekonomikas zinību pedagogi kā kodols
- Atvērta sadarbība ar finanšu sektoru un tirgus dalībniekiem

Brīvprātīgajā izglītības virzienā:

- Esošie izglītojošie projekti, mācību materiāli un interaktīvie rīki
- Ieplānoti personāla un budžeta resursi
- Profesionāla, augsta līmeņa sadarbība izglītības aktivitāšu partneru starpā
- Vienošanās par kopīgu stratēģiju
- Tehnoloģiju attīstība, jauni efektīvi informācijas izplatīšanas kanāli

VĀJĀS PUSES

Obligātajā izglītības virzienā:

- Valsts izglītības satura reformu process
- Ekonomika kā izvēles mācību priekšmets
- Pedagogu profesionālās sagatavotības līmenis vai tās neesamība par finanšu pratības jautājumiem
- Finanšu un ekonomikas mācību trūkums augstskolās t.s. humanitārajā virzienā

Brīvprātīgajā izglītības virzienā:

- Iepriekšējās koordinācijas trūkums
- Esošo aktivitāšu dublēšanās
- Izglītojošu aktivitāšu trūkums atsevišķiem sabiedrības segmentiem
- Apkopotu mūžizglītības programmu/materiālu trūkums
- Auditoriju neinformētība par pieejamām iespējām un materiāliem
- Ierobežoti personāla un finanšu resursi valsts iestādēs finanšu pratības veicināšanai

ĀRĒJIE FAKTORI

IESPĒJAS

- Pastiprināts pieprasījums sabiedrībā pēc izglītojošas informācijas finanšu un ekonomikas jomā pēckrīzes periodā
- Politiskais atbalsts virziena attīstībai, sasauce ar NAP un citiem stratēģiskiem dokumentiem
- Mediju neatslābstoša interese
- Starptautiskās aktivitātes un atbalsts, dalība OECD INFE u.c. organizācijās
- Euro ieviešanas process kā katalizators informācijas plūsmai

DRAUDI

- Sabiedrības zems uzticības līmenis pēckrīzes periodā finanšu/ekonomikas sektoram un tirgus dalībniekiem
- Daļas sabiedrības distancēšanās no šiem jautājumiem nabadzības un/vai sociālās atstumtības dēļ
- Resursu trūkums medijiem padziļinātas analīzes veikšanai par finanšu pratības tematiem
- Sabiedrības vilšanās pēc *euro* ieviešanas par nepietiekami strauju vidējā eirozonas labklājības līmeņa sasniegšanu
- Iespējamie ekonomiskie un finansiālie satricinājumi Latvijas tautsaimniecībā un negatīvas tendences eirozonas izaugsmē

2. PIELIKUMS

FINANŠU PRATĪBAS RĀDĪTĀJU UN AKTIVITĀŠU MONITORINGA VEIDLAPA

1. MĒRĶIS: FINANŠU PLĀNOŠANAS UN UZKRĀJUMU VEIDOŠANAS TRADĪCIJA

Izpildes indikators	Sākuma līmenis (2013)	Virzība	201 _{n+1} gada līmenis	Datu avots un saņemšanas laiks
Mājsaimniecības, kas pastāvīgi plāno savu budžetu (seko ieņēmumu/izdevumu līdzsvaram)		Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)		Finanšu pratības ikgadējā aptauja/februāris
Mājsaimniecības, kas regulāri daļu ienākumu novirza uzkrājumiem		Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)		Finanšu pratības ikgadējā aptauja/februāris
Iedzīvotāji, kuri uzskata, ka ir ļoti svarīgi veidot uzkrājumus		Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)		Finanšu pratības ikgadējā aptauja/februāris
Krājaizdevu sabiedrību biedru – privātpersonu – noguldījumu apmērs		Pieaugošs rādītājs		FKTK statistika/15. februāris
Mājsaimniecību noguldījumu līgumu skaits un vidējais apmērs uz vienu klientu komercbankās		Pieaugoši rādītāji		FKTK statistika/15. februāris
Mājsaimniecību noguldījumi komercbankās ar termiņu ilgāk par gadu		Pieaugošs rādītājs		FKTK statistika/15. februāris
Mājsaimniecību kopējo uzkrājumu apmērs (noguldījumi, pensiju sistēmas 2. un 3. līmenis, ieguldījumu, finanšu instrumenti, uzkrājošā apdrošināšana u.c.)		Pieaugošs rādītājs		FKTK statistika/15. februāris
Skaidras naudas īpatsvars finanšu aktīvos		Krītošs rādītājs		Latvijas Bankas statistika
Dzīvības apdrošināšanas ar uzkrājumu noslēgto līgumu skaits/parakstīto prēmiju apmērs (uz vienu iedzīvotāju)		Pieaugošs rādītājs		FKTK statistika/15. februāris
Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu izmantošana: deklarāciju iesniedzēju skaits pret nodokļu maksātāju skaitu		Pieaugošs rādītājs		VID statistika

Pensiju sistēmas 3. līmenī iesaistīto personu skaits/īemaksu apmērs	Pieaugošs rādītājs	FKTK statistika/ 15. februāris
Pamatizglītības satura (t.sk. finanšu pratības jautājumi) pilnveides un ieviešanas rezultāti – 2018. gada diagnostika	Pieaugošs rādītājs	IZM
Jaunu iniciatīvu skaits padomdevēju tīkla attīstībā	Pieaugoši rādītāji	Partneru uzskaitē/statistika

2. MĒRĶIS: FINANŠU PAKALPOJUMU VIDES INTEGRITĀTE

Izpildes indikators	Sākuma līmenis (2013)	Virzība	201 _{n+1} gada līmenis	Datu avots un saņemšanas laiks
Finanšu integritātes indekss (pakalpojumu lietotāju skaits finanšu sektorā)		Pieaugošs rādītājs (2-3% gadā)		FKTK statistika
Uzticēšanās finanšu un kapitāla tirgum un pakalpojumu sniedzējiem		Pieaugošs rādītājs (1-3% gadā)		FKTK ikgadējā socioloģiskā aptauja
Mājsaimniecību problemātisko jeb ilgāk par 90 dienām kavētu, kredītu (neiekļaujot hipotekāros) skaits (t.sk. ātrie kredīti)/apmērs		Krītošs rādītājs		FKTK statistika/ 15. februāris PTAC statistika
Mājsaimniecību hipotekāro problemātisko jeb ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu skaits/apmērs		Krītošs rādītājs		FKTK statistika/ 15. februāris
Nebanku kredītētāju izsniegto ātro kredītu (neiekļaujot līzinga devējus) skaits/apmērs		Krītošs rādītājs		PTAC statistika
Rezidentu privātpersonām ierosināto maksātspējas procesu skaits		Krītošs rādītājs		Maksātspējas aģentūra
Krājaizdevu sabiedrību ieņēmumus nenesošo kredītu īpatsvars		Krītošs rādītājs		FKTK statistika/ 15. februāris
Risku apdrošināšanas parakstīto prēmiju apmērs uz vienu iedzīvotāju		Pieaugošs rādītājs (6-9% gadā)		FKTK statistika/ 15. februāris
PHISHING un citu krāpšanas gadījumu skaits, par kuriem ir pamats sākt kriminālprocesu		Rādītājs atkarīgs no kriminogēnās situācijas attīstības tendencēm		LR Prokuratūra (Kontroles dienests)

ledzīvotāju īpatsvars, kas izpēta visu informāciju par pakalpojumu un salīdzina vairākus piedāvājumus	Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)	Finanšu pratības ikgadējā aptauja/februāris
ledzīvotāju īpatsvars, kas zina, kur vērsties savu tiesību aizsardzībai	Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)	Finanšu pratības ikgadējā aptauja/februāris
Internetbanku lietotāju skaits	Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)	Komercbanku asociācijas pētījums
Izglītojošo interneta vietņu apmeklētība	Pieaugoši rādītāji	“Klientu skolas” (FKTK) statistika
Citu partneru izglītojošo interneta vietņu apmeklētība	Pieaugoši rādītāji	Komercbanku asociācijas vietnes sadaļa, <i>Swedbank</i> PFI vietne, SEB sadaļa, <i>Nordea</i> bankas “Naudas skola”
Valsts garantiju sistēma: 1) Noguldījumu garantiju fonda (NGF) atpazīstamības rādītājs	Pieaugoši rādītāji	FKTK ikgadējā socioloģiskā aptauja/februāris
2) NGF un Apdrošināto aizsardzības fonda uzkrāto līdzekļu apmērs pret garantētajām atlīdzībām		FKTK statistika/15. februāris
Klientu sūdzību skaits (bankas, apdrošināšana, finanšu instrumentu tirgus)	Krītošs rādītājs	
Informatīvo kampaņu/lekciju skaits un sasniegtās auditorijas	Pieaugoši rādītāji	Pasākumu veicēju statistika

3. MĒRĶIS: SABIEDRĪBAS FINANSIĀLĀ ILGTSPĒJA UN ATTĪSTĪBA

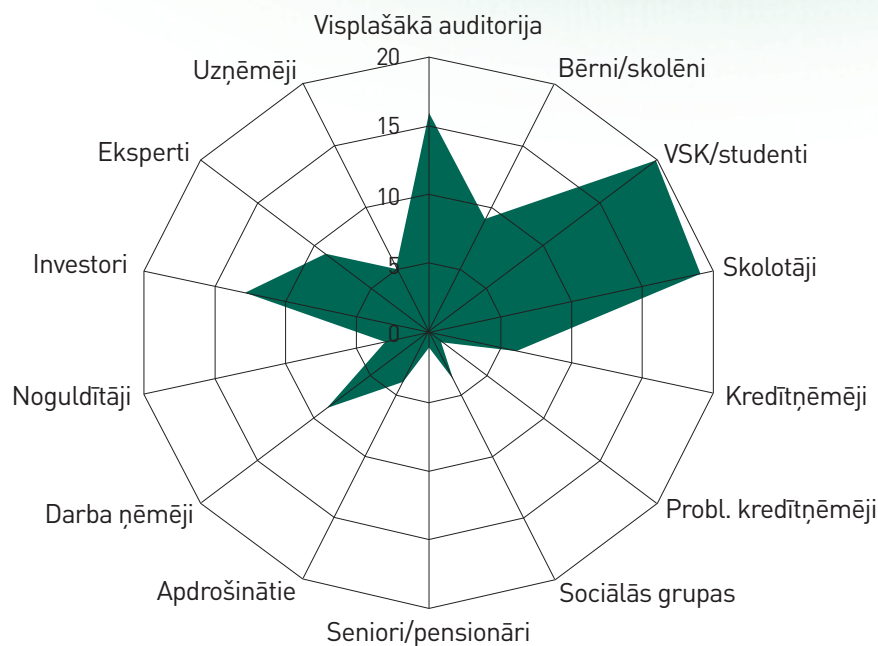
Izpildes indikators	Sākuma līmenis	Virzība	201 _{n+1} gada līmenis	Datu avots un saņemšanas laiks
Mājsaimniecību kredītu/ noguldījumu attiecība komercbankās		Krītošs rādītājs		FKTK statistika/15. februāris
Mājsaimniecības, kas uzskata, ka brīvie līdzekļi būtu jāiegulda papildu peļņai		Pieaugošs rādītājs (1–3% gadā)		Finanšu pratības ikgadējā aptauja/februāris
Kopējais rezidentu noguldījumu atlikums komercbankās		Pieaugošs rādītājs (5% gadā)		FKTK statistika/15. februāris

Krājaizdevu sabiedrību noguldījumu apmērs	Pieaugošs rādītājs	FKTK statistika/ 15. februāris
Ieguldījumu fondu apliecībās ieguldīto rezidentu mājsaimniecību līdzekļu apmērs	Pieaugošs rādītājs	FKTK statistika/ 15. februāris
Akcijās ieguldīto rezidentu mājsaimniecību līdzekļu apmērs	Pieaugošs rādītājs	Latvijas Bankas statistika
Parāda vērtspapīros ieguldīto rezidentu mājsaimniecību līdzekļu apmērs (t.sk. krājobligācijas)	Pieaugošs rādītājs	Latvijas Bankas statistika
Mājsaimniecību kredīti/ IKP		Centrālā statistikas pārvalde (turpmāk – CSP)
Mājsaimniecībām no jauna izsniegtie hipotekārie kredīti komercbankās: skaits/apmērs *		FKTK statistika/ 15. februāris
Rezidentu mikrouzņēmumiem un MVU no jauna izsniegtie kredīti komercbankās: skaits/apmērs	Pieaugošs rādītājs	FKTK statistika/ 15. februāris
Veikto iemaksu apmērs pensiju sistēmas 2. līmenī	Pieaugošs rādītājs	FKTK statistika, VSAA
Darba devēju veikto iemaksu apmērs pensiju sistēmas 3. līmeņa pensiju plānos	Pieaugošs rādītājs	FKTK statistika/ 15. februāris
Jaunu uzņēmumu dibināšana/ pašnodarbināto personu reģistrēšanās	Pieaugošs rādītājs	Komercreģistrs
Vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu skaits/procents, kuras piedāvā skolēniem iespēju dibināt savus miniuzņēmumus (JA-YE Latvija SMU programma)	Informējošs rādītājs	JA-YE Latvija
Jaunu uzņēmumu dibināšana: skolēnu un studentu mācību uzņēmumu skaits	Informējošs rādītājs	JA-YE Latvija
Rezidentiem privātpersonām ierosināto maksātspējas procesa lietu skaits	Krītošs rādītājs	Maksātspējas administrācija
Ēnu ekonomikas indekss	Krītošs rādītājs	CSP SSE

3. PIELIKUMS (A UN B DAĻA)

FKTK apskats par finanšu sektora finanšu izglītības aktivitātēm, 2012

A – Finanšu izglītības aktivitātes sadalījumā pa mērķauditorijām

B – Finanšu izglītības aktivitātes sadalījumā pa tematiem

